

ΓΝΩΜΗ της Ο.Κ.Ε.

«Δείκτες παρακολούθησης του
Εθνικού Προγράμματος Μεταρρυθμίσεων
2005-2008»

Αποτίμηση εξελίξεων

Αθήνα, 21 Ιουλίου 2008

Διαδικασία

Η Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή της Ελλάδος (Ο.Κ.Ε.) ανέλαβε την έκδοση Γνώμης με θέμα «**Δείκτες Παρακολούθησης του Εθνικού Προγράμματος Μεταρρυθμίσεων 2005-2008, Αποτίμηση εξελίξεων**», με βάση το άρθρο 4 του Νόμου 2232/1994, σύμφωνα με το οποίο «η Ο.Κ.Ε. μπορεί με δική της πρωτοβουλία να εκφράζει γνώμη και για άλλα θέματα κοινωνικοοικονομικής πολιτικής».

Η σχετική απόφαση ελήφθη από την Εκτελεστική Επιτροπή της Ο.Κ.Ε. και ορίστηκε Επιτροπή Εργασίας αποτελούμενη από την **κα Ζωή Λαναρά** και τους **κ.κ. Ιωάννη Στεφάνου, Κωνσταντίνο Παπαντωνίου, Χαράλαμπο Κεφάλα, Νικόλαο Σκορίνη, Βασίλειο Ξενάκη, Νικόλαο Λιόλιο** και **Ιωάννη Σωτηρίου**.

Στις εργασίες της Επιτροπής, όπου προήδρευσε ο **κ. Ι. Στεφάνου**, μετείχαν ως εμπειρογνώμονες τα μέλη της επιστημονικής

ομάδας του Παρατηρητηρίου Πολιτικών για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη **κ.κ. Πέτρος Λινάρδος-Ρυλμόν, Φώτης Σκουλαρίκης, Αθανάσιος Πρίντσιπας, Νικόλαος Δασκαλάκης, Παναγιώτης Πέτρουλας** και **Αθανάσιος Ζεκεντές**. Από πλευράς Ο.Κ.Ε., μετείχε η επιστημονική συνεργάτις **Δρ. Αφροδίτη Μακρυγιάννη**, η οποία είχε και τον επιστημονικό συντονισμό της Επιτροπής. Ερευνητική στήριξη παρείχε από πλευράς Ο.Κ.Ε. η Υπεύθυνη Αρχείου – Βιβλιοθήκης **κα Βαρβάρα Γεωργοπούλου**.

Η Επιτροπή Εργασίας ολοκλήρωσε τις εργασίες της σε τέσσερις (4) συνεδριάσεις, ενώ η Εκτελεστική Επιτροπή διαμόρφωσε την εισήγησή της προς την Ολομέλεια στη συνεδρίαση της 1/7/2008.

Η Ολομέλεια της Ο.Κ.Ε., στην οποία εισηγητής ήταν ο **κ. Ι. Στεφάνου**, αφού ολοκλήρωσε την συζήτηση για το θέμα στη συνεδρίαση της 21/7/2008, διατύπωσε την υπ' αριθ. **200** Γνώμη της Ο.Κ.Ε.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εισαγωγή	7
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α: Γενική Αξιολόγηση	9
1. Οι Διαρθρωτικοί Δείκτες της Στρατηγικής της Λισαβόνας	9
2. Βασικές εξελίξεις στους Τομείς Προτεραιότητας του Εθνικού Προγράμματος Μεταρρυθμίσεων	11
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β: Παρακολούθηση των Δεικτών που αφορούν την υλοποίηση του Εθνικού Προγράμματος Μεταρρυθμίσεων	17
1. Εθνικό Προϊόν, Εισόδημα και Παραγωγικότητα.....	17
2. Βιωσιμότητα των δημοσίων οικονομικών	18
3. Διαρθρωτικές αλλαγές στις αγορές προϊόντων.....	20
3.1. Επιχειρηματικό Περιβάλλον	20
3.2. Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις.....	22
3.3. Βιομηχανία	23
3.4. Τουρισμός.....	24
3.5. Ενίσχυση του Ανταγωνισμού	26
3.6. Κλάδοι δικτύου	28
3.7. Αποκρατικοποιήσεις.....	28
3.8. Προστασία καταναλωτή	29
3.9. Δράσεις για την Εξωστρέφεια.....	29
3.10. Αγροτική Οικονομία	30
4. Κοινωνία της γνώσης	32
4.1. Επενδύσεις σε Έρευνα και Καινοτομία	32
4.2. Δημόσια δαπάνη για Εκπαίδευση	34
5. Αγορές κεφαλαίου	35
6. Περιβάλλον και βιώσιμη ανάπτυξη	37
7. Περιφερειακή και κοινωνική συνοχή	38
8. Εκσυγχρονισμός της δημόσιας διοίκησης	40
9. Απασχόληση, κατάρτιση, εκπαίδευση.....	42

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η καταγραφή των μεταβολών στους δείκτες που παρακολουθεί το Παρατηρητήριο Πολιτικών για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη της Ο.Κ.Ε. κατά το τελευταίο έτος, οδηγεί σε συμπεράσματα που επιβεβαιώνουν τις κύριες διαπιστώσεις της προηγούμενης Εκθεσης (Ιούλιος 2007). Ειδικότερα, παρά τη συνέχιση ενός υψηλού ρυθμού αύξησης του ΑΕΠ σε σύγκριση με την υπόλοιπη Ευρωπαϊκή Ένωση:

- συνεχίζεται η τάση επιδείνωσης της ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας,
- η ερευνητική δραστηριότητα παραμένει σε πολύ χαμηλά επίπεδα, καθώς και η καινοτόμος δραστηριότητα των επιχειρήσεων,
- οι δαπάνες για την αναβάθμιση του ανθρώπινου δυναμικού συνεχίζουν να είναι χαμηλές, ειδικά για τις πολιτικές απασχόλησης και τη δια βίου μάθηση,
- η κοινωνική συνοχή δεν βελτιώνεται
- διευρύνονται οι εισοδηματικές ανισότητες,

Στη δημόσια διοίκηση δεν διαφαίνονται αλλαγές σε ζητήματα βάθους, όπως η αναβάθμιση του ανθρώπινου δυναμικού (αξιοκρατία, επιμόρφωση, συστήματα αμοιβών), η διαδικασία αξιολόγησης των κανονιστικών ρυθμίσεων, η διαφθορά και η αποτελεσματική οργανωτική της διοίκησης

- ένα σημαντικό μέρος από την μείωση του ποσοστού ανεργίας οφείλεται στην επέκταση των ευέλικτων μορφών

απασχόλησης

- δεν είναι ικανοποιητικές οι εξελίξεις των δεικτών που σχετίζονται με την προστασία του περιβάλλοντος.

Στα προαναφερόμενα, τα οποία προκύπτουν ως διαπιστώσεις από την ανάλυση των πλέον πρόσφατων διαθέσιμων τιμών όσον αφορά τους δείκτες, η Ο.Κ.Ε. οφείλει να προσθέσει και να επισημάνει τα ακόλουθα:

Τη μεταστροφή της διεθνούς οικονομικής συγκυρίας, η οποία ήδη επέφερε δραστητική επιδείνωση στις τιμές των βασικών δεικτών, παρά το γεγονός ότι αυτή δεν έχει ακόμα καταγραφεί. Η επιβράδυνση της παγκόσμιας και της ευρωπαϊκής οικονομίας επηρεάζει αναπόφευκτα τους ρυθμούς μεγέθυνσης της ελληνικής οικονομίας, με αρνητικά πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα σε όλα τα μακροοικονομικά μεγέθη.

Ο ρυθμός αύξησης των τιμών που ήταν ήδη υψηλότερος σε σύγκριση με την Ε.Ε., ακολουθεί μια αυξητική πορεία που ανακατανέμει τα εισοδήματα, επηρεάζοντας αρνητικά το βιοτικό επίπεδο των μισθωτών και τα επίπεδα της φτώχειας, αλλά και την ανταγωνιστικότητα της ελληνικής οικονομίας.

Τέλος, η αύξηση των τιμών του πετρελαίου και η επιτακτική ανάγκη αντιμετώπισης των κλιματικών αλλαγών με περιορισμούς στην κατανάλωση ορυκτών καυσίμων, θα οδηγήσουν σε αλλαγές του καταναλωτικού προτύπου και στην εμφάνιση νέων ανισοτήτων ως προς την πρόσβαση στην ενέργεια, στη θέρμανση, αλλά και σε ενεργειακό βόρες υπηρεσίες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄

ΓΕΝΙΚΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

1. Οι Διαρθρωτικοί Δείκτες της Στρατηγικής της Λισαβόνας

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή επέλεξε ένα σύντομο σύστημα 14 μόλις δεικτών (short-

list) για να τεκμηριώσει στατιστικά την ετήσια έκθεση προόδου στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο. Οι τιμές για την Ελλάδα στους συγκεκριμένους διαρθρωτικούς δείκτες παρουσιάζονται στον πίνακα που ακολουθεί:

Πίνακας 1.Α.: Διαρθρωτικοί Δείκτες

A/A	ΔΕΙΚΤΗΣ	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
1	Κατά κεφαλήν ΑΕΠ (ΕΕ-27=100)	84,3	86,7	91	92,2	93,9	96,1	97,2	98,6	98
2	Παραγωγικότητα της εργασίας ανά εργαζόμενο ΕΕ-27=100	93,7	97,2	100,4	100,3	101,8	103,5	103,8	105,5	104,6
3	Απασχόληση (% εργαζομένων 15-64 ετών στο σύν. της ίδιας ηλικ.ομάδας)	56.5	56.3	57.5	58.7	59.4	60.1	61	61,4	
3α	Απασχόληση γυναικών (% εργαζομένων γυναικών 15-64 ετών στο σύν. του γυναικείου πληθυσμού της ίδιας ηλικ. ομάδας)	41,7	41,5	42,9	44,3	45,2	46,1	47,4	47,9	
3β	Απασχόληση ανδρών (% εργαζομένων ανδρών 15-64 ετών στο σύν. του ανδρικούπληθυσμού της ίδιας ηλικ. ομάδας)	71,5	71,4	72,2	73,4	73,7	74,2	74,6	74,9	
4	% απασχόληση ατόμων ηλικίας 55-64 στο σύν. του πληθυσμού της αντίστοιχης ηλικ. ομάδας	39	38,2	39,2	41,3	39,4	41,6	42,3	42,4	
4α	% απασχόληση γυναικών ηλικίας 55-64 στο σύν. των γυναικών της αντίστοιχης ηλικ. ομάδας	24,3	22,9	24	25,5	24	25,8	26,6	26,9	
4β	% απασχόληση ανδρών ηλικίας 55-64 στο σύν. των ανδρών της αντίστοιχης ηλικ. ομάδας	55,2	55,3	55,9	58,7	56,4	58,8	59,2	59,1	
5	% νέων 20-24 ετών που έχουν τελειώσει την δευτεροβάθμια εκπαίδευση προς το συν. πληθυσμό της ίδιας ηλικ. ομάδας	79,2	80,2	81,1	81,7	83	84,1	81	82,1	

A/A	ΔΕΙΚΤΗΣ	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
5α	% ανδρών 20-24 ετών που έχουν τελειώσει την δευτεροβάθμια εκπαίδευση προς το συν. πληθυσμό της ίδιας ηλικ. ομάδας	73,6	75,3	76,1	76,6	79,2	79,7	75,5	77,5	
5β	% γυναικών 20-24 ετών που έχουν τελειώσει την δευτεροβάθμια εκπαίδευση προς το συν. πληθυσμό της ίδιας ηλικ. ομάδας	84,6	84,8	86	86,8	86,8	88,5	86,6	87	
6	Ακαθάριστη εθνική δαπάνη για έρευνα (% ΑΕΠ)		0,5822		0,5709	0,5515	0,5808	0,5713		
7	Συγκριτικά επίπεδα τιμών Μονάδες αγοραστικής δύναμης EU-25=100	84,8	82,3	80,2	85,9	87,6	88,4	89,1	88,6	
8	Επιχειρησιακή επένδυση (% ΑΕΠ)	18	17,9	19,1	20,7	20,7	20,4	22,7	22,7	
9	% πληθυσμού με διαθέσιμο εισόδημα κάτω από το κατώτατο όριο φτώχειας	20	20		21	20	20	21		
9α	% γυναικών με διαθέσιμο εισόδημα κάτω από το κατώτατο όριο φτώχειας	20	22		21	21	21	21		
9β	% ανδρών με διαθέσιμο εισόδημα κάτω από το κατώτατο όριο φτώχειας	19	19		20	19	18	20		
10	Ποσοστό μακροχρόνια ανέργων % στο συνολικό ενεργό πληθυσμό	6,1	5,5	5,3	5,3	5,6	5,1	4,8	4,1	
10α	Ποσοστό μακροχρόνια ανέργων γυναικών % στο συνολικό γυναικείο ενεργό πληθυσμό	10,1	9	8,6	8,9	9,4	8,9	8,7		
10β	Ποσοστό μακροχρόνια ανέργων ανδρών % στο συνολικό ανδρικό ενεργό πληθυσμό	3,5	3,2	3,1	3	3	2,6	2,6	2,2	
11	Περιφερειακές ανισότητες στην απασχόληση	5,1	4,3	3,8	3,2	4,1	4,3	3,7		
11α	Περιφερειακές ανισότητες στην απασχόληση – Γυναίκες	9	8,6	8,2	6,5	8,3	8,4	7,7		
11β	Περιφερειακές ανισότητες στην απασχόληση – Άνδρες	3,3	2,6	2	2,1	2,5	2,9	2,6		
12	Εκπομπές αερίων υπεύθυνων για το φαινόμενο του θερμοκηπίου (1990=100)	118,6	120	119,8	123,6	123,9	125,4			
13	Ενεργειακή ένταση της οικονομίας Χιλιόγραμμα πετρελαίου ανά 1000 € 1995=100	263,63	260,63	257,97	247,77	240,64	236,54			
14	Όγκος μεταφοράς εμπορευμάτων ως προς το ΑΕΠ (Αναλογία τόνων-χιλιογράμμων και ΑΕΠ 1995=100)				108		120,8	167,1		

Από τα δεδομένα του πίνακα συνάγονται τα ακόλουθα βασικά συμπεράσματα:

- Το κατά κεφαλήν ΑΕΠ της Ελλάδας σε σύγκριση με την ΕΕ των 27 έχει αυξηθεί αισθητά και αναμένεται να φθάσει το 2008 το 98%. Σε σχέση όμως με την Ε.Ε των 15 βρίσκεται στην προτελευταία θέση.
- Η παραγωγικότητα της εργασίας ανά εργαζόμενο αυξάνεται διαχρονικά και από το 2002 και μετά έχει πλέον ξεπεράσει τον μέσο όρο της ΕΕ των 27, ενώ οι αμοιβές εξακολουθούν να βρίσκονται σε πολύ χαμηλό επίπεδο.
- Τα ποσοστά συνολικής απασχόλησης και τα ποσοστά απασχόλησης ανά φύλλο αυξάνονται με αργούς ρυθμούς, αν και υπολείπονται αισθητά του στόχου του 70% της Λισαβόνας.
- Η συμμετοχή των μεγαλύτερων ηλικιών στην αγορά εργασίας συνεχίζει το 2006 και 2007 να βρίσκεται στο χαμηλό ποσοστό του 42,4%.
- Το ποσοστό των νέων 20-24 ετών που έχουν τελειώσει τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση στην Ελλάδα είναι και παραμένει ιδιαίτερα υψηλό.
- Η ακαθάριστη εθνική δαπάνη για έρευνα παραμένει στην πραγματικότητα στάσιμη γύρω στο πολύ χαμηλό ποσοστό του 0,58% του ΑΕΠ και απέχει σε σημαντικό βαθμό από το στόχο του 1,5% που είχε αρχικά τεθεί.
- Τα επίπεδα τιμών σε σύγκριση με την ΕΕ των 27 παρουσιάζουν αύξηση διαχρονικά, παρατηρείται δηλαδή μια δυσμενής εξέλιξη για την ελληνική οικονομία, που αυξάνει το κόστος ζωής και επιδεινώνει την ανταγωνιστικότητα.
- Οι επενδύσεις του επιχειρηματικού τομέα αυξάνονται σημαντικά κατά την περίοδο 2000 – 2007 ως ποσοστό του ΑΕΠ από 18 σε 22,7% χωρίς να έχει επηρεάσει αυτή η εξέλιξη την ανταγωνιστικότητα της χώρας.
- Ο λόγος του ορίου φτώχειας εξακολουθεί να βρίσκεται στο υψηλό ποσοστό του 21%.
- Συνεχίζεται και το 2007 η τάση μείωσης του ποσοστού των μακροχρόνια ανέργων.
- Οι περιφερειακές ανισότητες στην απασχόληση συνεχίζουν να βρίσκονται σε χαμηλά επίπεδα.
- Παρά τη συγκράτηση της ανοδικής πορείας του δείκτη ενεργειακής έντασης, συνεχίζεται η ανοδική πορεία των εκπομπών αερίων που είναι υπεύθυνα για το φαινόμενο του θερμοκηπίου και αυξάνεται επίσης με ταχύ ρυθμό ο όγκος των μεταφερόμενων εμπορευμάτων ως προς το ΑΕΠ.

2. Βασικές Εξελίξεις στους Τομείς Προτεραιότητας του Εθνικού Προγράμματος Μεταρρυθμίσεων

Μέσα από τη διαδικασία παρακολούθησης και αξιολόγησης των εξελίξεων που σημειώνονται στο σύνολο των δεικτών της Ο.Κ.Ε. αναφορικά με την εφαρμογή του Εθνικού Προγράμματος Μεταρρυθμίσεων, προκύπτουν τα εξής διαρθρωτικά ζητήματα:

α. Εθνικό Προϊόν, Εισόδημα και Παραγωγικότητα

Το κατά κεφαλή ΑΕΠ σε μονάδες αγοραστικής δύναμης βρίσκεται στο 88% του

μέσου όρου της Ευρωπαϊκής Ένωσης των 27 και μόλις στο 72% του μέσου όρου της Ε.Ε. των 15.

Παρατηρείται μια συνεχής αύξηση της παραγωγικότητας της εργασίας σε επίπεδα αντίστοιχα των ευρωπαϊκών μέσων όρων. Παρά όμως το γεγονός αυτό, οι μέσες ακαθάριστες αποδοχές ανά μισθωτό εξακολουθούν να υπολείπονται του μέσου όρου της Ε.Ε-15.

Ταυτόχρονα, η αύξηση της παραγωγικότητας των συντελεστών είναι μεγαλύτερη από τον αντίστοιχο μέσο όρο της ΕΕ-15. Παρόλη όμως την αύξηση της παραγωγικότητας των συντελεστών, είναι αναγκαία μια καλύτερη αξιοποίηση τους, ειδικότερα δε μια βελτίωση της παραγωγικότητας του κεφαλαίου μέσω καλύτερων τεχνολογικών και οργανωτικών επιλογών οι οποίες εμποδίζονται σε σημαντικό βαθμό από γραφειοκρατικές ρυθμίσεις. Η υστέρηση αυτή, η οποία είναι σοβαρή και χαρακτηρίζει με ιδιαίτερο τρόπο την ελληνική παραγωγική δομή, ευθύνεται προφανώς σε σημαντικό βαθμό για το πρόβλημα της ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας.

β. Βιωσιμότητα των δημοσίων οικονομικών

Επιβεβαιώνεται πρόοδος όσον αφορά τη μείωση του ελλείμματος του κρατικού προϋπολογισμού, καθώς και του χρέους της γενικής κυβέρνησης. Σημειώνεται πάντως ότι η μείωση του χρέους οφείλεται κατά ένα μεγάλο μέρος στην αναθεώρηση του ΑΕΠ κατά 9,6%. Οφείλεται επίσης, στη μείωση των δαπανών του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων 2005-2008 στο 3,8%, καθώς και στο πάγωμα των δαπανών για υγεία, κοινωνική αλληλεγγύη, κοινωνική ασφάλιση και παιδεία. Τέλος, η Ε.Ε. διατηρεί επιφυλάξεις σχετικά με το έλλειμμα λόγω εμφάνισης αποκλίσεων στην καταγραφή εισροών από την ΕΕ το 2006 και 2007, καθώς και άλλων

τεχνικών θεμάτων, το οποίο αναφέρεται ότι μπορούν να οδηγήσουν σε μια διαφορά στο 0,6% του ΑΕΠ.

Σοβαρή, τέλος, αδυναμία αποτελεί η έλλειψη στοιχείων σχετικά με το μακροχρόνιο αναλογιστικό έλλειμμα του ασφαλιστικού συστήματος.

γ. Διαρθρωτικές αλλαγές στις αγορές προϊόντων

Η ευνοϊκή φορολογική πολιτική για τις επιχειρήσεις αποτέλεσε ένα πρώτο βήμα για τη βελτίωση της επιχειρηματικότητας, ωστόσο θα έπρεπε να συνοδεύεται από μέτρα προώθησης της καινοτομίας και διευκόλυνσης των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων, ενώ παραμένει ζητούμενο η φορολογική ελάφρυνση των ατομικών επιχειρήσεων και των μισθωτών.

Αναφορικά με την επιχειρησιακή επένδυση, αυτή εμφανίζεται να σταθεροποιείται τα τελευταία δύο έτη μετά από μια γενικά ανοδική πορεία. Δεν εγγυάται όμως κανείς ότι οι αυξημένες αυτές δαπάνες χρησιμοποιούνται με έναν αποτελεσματικό τρόπο και ειδικότερα, ότι ξεφεύγουν από το φαύλο κύκλο της αυξανόμενης επιδότησης παραγωγικών δομών με προβλήματα τεχνολογίας και οργάνωσης τα οποία διαιωνίζονται.

Η παντελής έλλειψη ενός συστήματος καταγραφής επιφέρει σημαντικά προβλήματα σε κάθε προσπάθεια διαμόρφωσης μιας συνεκτικής πολιτικής σε ένα ζήτημα, το οποίο καλύπτει σχεδόν το σύνολο της ελληνικής επιχειρηματικής δραστηριότητας λαμβάνοντας υπόψη ότι οι ΜΜΕ καλύπτουν πάνω από το 99,8% των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα.

Η βιομηχανική παραγωγή ενισχύθηκε σημαντικά το 2007, ενώ σε αντίθεση, ο δείκτης επιχειρηματικών προσδοκιών στη Βιομηχανία εισέρχεται σε μία σταθερά πτωτική

τροχιά. Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις του IOBE, οι επενδυτικές δαπάνες στη βιομηχανία το 2007 μειώθηκαν.

Ο χαμηλός βαθμός ανταγωνισμού στη λειτουργία των αγορών στην Ελλάδα αποτελεί σημαντικό παράγοντα που συμβάλλει κρίσιμα στη χαμηλή ανταγωνιστικότητα της οικονομίας, τη συγκράτηση της απασχόλησης σε χαμηλά επίπεδα και την άνοδο των τιμών, δηλαδή την εμφάνιση εκείνων των παραγόντων που συνδυαστικά διαμορφώνουν την «ακρίβεια». Το γεγονός ότι δεν λειτουργούν ανταγωνιστικά κρίσιμες εγχώριες αγορές, όπως αυτή των καυσίμων ή η αγορά των νωπών οπωροκηπευτικών κ.ά έχει σαν συνέπεια να παρουσιάζεται έντονη κερδοσκοπία και να καταγράφονται σημαντικές αυξήσεις τιμών σε περιπτώσεις δυσμενών εσωτερικών ή εξωτερικών διαταραχών. Το γεγονός αυτό έχει οδηγήσει τη χώρα να καταλαμβάνει μία από τις πρώτες θέσεις στην Ε.Ε. των 27 σε ό,τι αφορά το κόστος ζωής.

Σημειώνεται ότι οι προβλεπόμενες αυξητικές τάσεις στις τιμές λόγω της αύξησης των τιμών των πρώτων υλών και κυρίως του πετρελαίου και της χρηματοπιστωτικής κρίσης, αναμένεται να έχουν αρνητικές επιπτώσεις τόσο στις ελληνικές εξαγωγές όσο και στον τουρισμό δημιουργώντας μεγαλύτερα προβλήματα στο ήδη ελλειμματικό ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών.

Σε ό,τι αφορά την αξιοποίηση της νέας τεχνολογίας, διαπιστώνονται οι εξής σημαντικές εξελίξεις: έχει μειωθεί σημαντικά το κόστος πρόσβασης στο διαδίκτυο, έχει διευρυνθεί το ηλεκτρονικό εμπόριο και επίσης, έχει αυξηθεί αισθητά από το 2005 ως το 2006 η πρόσβαση στο διαδίκτυο τόσο των νοικοκυριών όσο και των επιχειρήσεων με πάνω από 10 απασχολούμενους.

Στον αγροτικό τομέα της οικονομίας έχουμε σοβαρή μείωση της συμμετοχής στο

ΑΕΠ, που συνοδεύεται εξάλλου από διεύρυνση του ισοζυγίου αγροτικών προϊόντων. Η συρρίκνωση της αγροτικής παραγωγής πραγματοποιείται σε συνθήκες χαμηλής παραγωγικότητας, ετεροαπασχόλησης και ημιαπασχόλησης, που αποτελούν παράγοντες οι οποίοι εμποδίζουν την αναδιάρθρωσή της.

δ. Κοινωνία της γνώσης

Η μέχρι σήμερα πολιτική της χώρας για την έρευνα και την καινοτομία έχει δύο βασικές αδυναμίες, οι οποίες αν δεν ξεπεραστούν θα είναι δύσκολο για την χώρα να ξεφύγει από το αναπτυξιακό υπόδειγμα που την κρατάει στην περιφέρεια της Ευρώπης:

- Τη θεώρηση της καινοτομίας ως ένα υποσύνολο της ερευνητικής πολιτικής. Μερικές εξαιρέσεις από τον κανόνα αυτόν σημειώνονται από τις πολιτικές προώθησης των επενδύσεων και της επιχειρηματικότητας.
- Τη θεώρηση της καινοτομίας και της έρευνας ως διακριτού τομέα κυβερνητικής δράσης, ανεξάρτητου και ασύνδετου από τους άλλους τομείς της πολιτικής.

Αρνητικό στοιχείο επίσης, αποτελεί το χαμηλό ποσοστό από τις νέες επιχειρηματικές πρωτοβουλίες που μπορούν να χαρακτηριστούν ως «υψηλής και μέσης τεχνολογίας». Ενώ ενδεικτικό της ελλιπούς ανάπτυξης της καινοτομικής δραστηριότητας στην Ελλάδα είναι και η σταθεροποίηση του δείκτη συνολικής καινοτομίας τα τελευταία χρόνια, με αποτέλεσμα η Ελλάδα να υποχωρεί στη σχετική κατάταξη χωρών.

Η δημόσια δαπάνη για την εκπαίδευση είναι ένας από τους τομείς για τους οποίους υπάρχει υποχρηματοδότηση. Οι δημόσιες δαπάνες για την εκπαίδευση στην Ελλάδα εμφανίζουν στασιμότητα στο 3% ως ποσο-

στό του ΑΕΠ, ενώ οι συγκρίσεις με την Ε.Ε.-27 δείχνουν ότι βρισκόμαστε πολύ κάτω από το μέσο όρο. Βέβαια, το πρόβλημα της εκπαίδευσης στη χώρα μας δυστυχώς δεν είναι μόνο οικονομικό. Απουσιάζει παντελώς η ολοκληρωμένη προσέγγιση του εκπαιδευτικού συστήματος και ένα αποτελεσματικό σύστημα σύνδεσης του με τις ανάγκες και τα χαρακτηριστικά της ελληνικής κοινωνίας και οικονομίας.

ε. Αγορές κεφαλαίου

Η πιο πρόσφατη εξέλιξη στην αγορά κεφαλαίων αποτελεί η εφαρμογή της οδηγίας MiFID στην ελληνική κεφαλαιαγορά, η οποία τροποποιεί τους θεμελιακούς κανόνες λειτουργίας των κεφαλαιαγορών με στόχο τη μείωση τους κόστους των συναλλαγών μέσω του ανταγωνισμού, αλλά και κυρίως την προστασία των επενδυτών. Παρά όμως τις όποιες ρυθμίσεις, απαραίτητη προϋπόθεση για την διαφάνεια στην αγορά κεφαλαίου είναι η ανάπτυξη ενός ολοκληρωμένου συστήματος πληροφόρησης τόσο των εταιρειών όσο και των επενδυτών

Τέλος, όσον αφορά την τραπεζική αγορά εξακολουθεί να παρατηρείται τεράστια διαφορά επιτοκίων καταθέσεων και δανεισμού στην Ελληνική τραπεζική αγορά.

στ. Περιβάλλον και βιώσιμη ανάπτυξη

Παρατηρείται σημαντικό πρόβλημα ενημέρωσης όσον αφορά στους δείκτες παρακολούθησης των εξελίξεων στην ενότητα «Περιβάλλον και βιώσιμη ανάπτυξη». Το γεγονός των ελλিপών στατιστικών στοιχείων έχει οδηγήσει στην αποβολή της χώρας μας από τη συνθήκη του Κιότο, μέχρι να συμμορφωθεί. Ήδη η Ελλάδα έχει υπερβεί την τεθείσα οροφή όσον αφορά τις εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου, ενώ αν συνεχίσει με τις ίδιες τάσεις, το 2010 προβλέπεται ότι οι εκπομπές των αερίων του θερμοκηπίου θα είναι αυξημένες κατά περισσότερο από

35% σε σύγκριση με το έτος βάσης (1995).

Όσον αφορά το ποσοστό της καταναλισκόμενης ενέργειας που προέρχεται από ΑΠΕ, ο εθνικός στόχος για το 2020 θεωρείται υπεραισιόδοξος.

Τέλος, το Εθνικό Χωροταξικό Σχέδιο το οποίο πρόσφατα ψηφίστηκε από την Ελληνική Βουλή παρουσιάζει σημαντικές αδυναμίες οι οποίες ανατρέπουν σε σημαντικό βαθμό τις ωφέλειες από την εφαρμογή του.

ζ. Περιφερειακή και κοινωνική συνοχή

Οι περιφερειακές ανισότητες στις χώρες-μέλη της ΕΕ είναι γενικώς μεγαλύτερες από ό,τι στην Ελλάδα. Το πρόβλημα επομένως εστιάζεται στο μοντέλο ανάπτυξης (εξάρτηση από λίγες παραγωγικές δραστηριότητες, χαμηλό τεχνολογικό επίπεδο, εξάρτηση από το κέντρο) και την ανταγωνιστικότητα των ελληνικών περιφερειών. Σε σχετικά χαμηλά επίσης επίπεδα είναι και οι περιφερειακές ανισότητες στην απασχόληση.

Η Ο.Κ.Ε. έχει επισημάνει ότι η περιφερειακή συνοχή δεν μπορεί να επιτευχθεί με εφαρμογή μόνον προγραμμάτων που κινούνται με κεντρική κατεύθυνση και ευθύνη. Χρειάζεται να δρομολογηθούν άμεσες δράσεις που θα αλλάζουν τη σχέση περιφέρειας – κέντρου στη διαδικασία διαμόρφωσης και υλοποίησης των προγραμμάτων ανάπτυξης.

Σε ό,τι αφορά την κοινωνική συνοχή, οι δείκτες δείχνουν στασιμότητα ως ελαφρά επιδείνωση. Σαφής όμως επιδείνωση διαπιστώνεται σε ό,τι αφορά την ανισότητα της κατανομής του εισοδήματος.

η. Εκσυγχρονισμός της δημόσιας διοίκησης

Οι εξελίξεις που καταγράφουν οι δείκτες που αφορούν τις ηλεκτρονικές συναλ-

λαγές με τη δημόσια διοίκηση και την ενσωμάτωση των κοινοτικών οδηγιών παρουσιάζουν θετική εξέλιξη. Αντίθετα, δεν διαφαίνονται αλλαγές σε ζητήματα βάθους, όπως η αναβάθμιση του ανθρώπινου δυναμικού (αξιοκρατία, επιμόρφωση, συστήματα αμοιβών), η διαδικασία αξιολόγησης των κανονιστικών ρυθμίσεων, η διαφθορά και η αποτελεσματική οργανωτική της διοίκησης.

Στις θετικές εξελίξεις περιλαμβάνονται η επιταχυνόμενη αύξηση του ποσοστού του πληθυσμού που χρησιμοποιεί το διαδίκτυο στις συναλλαγές με τις δημόσιες αρχές, όπως και το πολύ υψηλό ποσοστό των επιχειρήσεων που χρησιμοποιούν το διαδίκτυο στις συναλλαγές με τις δημόσιες αρχές (κατά κύριο λόγο με τις εφορίες), ενώ έχει επίσης αυξηθεί σημαντικά το ποσοστό των βασικών δημοσίων υπηρεσιών που είναι διαθέσιμες ηλεκτρονικά. Παρά ταύτα, σε τομείς της δημόσιας διοίκησης που υπάρχει μεγάλη απαίτηση εξυπηρέτησης από τους πολίτες (π.χ. ασφαλιστικά ταμεία), η ηλεκτρονική εξυπηρέτηση είναι ανύπαρκτη και δεν υπάρχει βελτίωση στις γραφειοκρατικές διαδικασίες. Επίσης, το έλλειμμα ενσωμάτωσης κοινοτικών οδηγιών στο εθνικό δίκαιο έχει περιοριστεί στο 1,7%, πολύ κοντά στο στόχο του 1,5%.

Στα αρνητικά συγκαταλέγονται το ότι δεν έχει σημειωθεί αντίστοιχη πρόοδος και στις παραβάσεις, καθώς η Ελλάδα εξακολουθεί να βρίσκεται πάνω από το μέσο όρο των παραβάσεων, ενώ ιδιαίτερος χαμηλή επίδοση παρουσιάζεται στην ενσωμάτωση των οδηγιών της εσωτερικής αγοράς. Επίσης, στα αρνητικά συγκαταλέγονται το μεγάλο διοικητικό βάρος και η εξάρτηση από την εκάστοτε πολιτική ηγεσία. Τέλος, ιδιαίτερος αρνητική κρίνεται η μη ενσωμάτωση (ή μερική ενσωμάτωση) σημαντικών οδηγιών, όπως η οδηγία για την περιβαλλο-

ντική ευθύνη, τον οικολογικό σχεδιασμό ενεργοβόρων προϊόντων, καθώς και για την αναγνώριση επαγγελματικών προσόντων.

Όπως σημειώθηκε και στην προηγούμενη Εκθεση,¹ σημαντικό εργαλείο για τον εκσυγχρονισμό και την αποδοτικότητα της δημόσιας διοίκησης είναι η εφαρμογή της διαδικασίας αξιολόγησης των επιπτώσεων των κανονιστικών ρυθμίσεων *ex ante* και *ex post*. Δεν είναι όμως ενθαρρυντικό το γεγονός ότι δύο χρόνια μετά την έκδοση της σχετικής Πρωτοπυργικής Εγκυκλίου αυτό δεν εφαρμόζεται στις νέες κανονιστικές ρυθμίσεις.

θ. Απασχόληση – κατάρτιση – εκπαίδευση

Τα θέματα τα οποία αφορούν οι πολιτικές για την απασχόληση και την εκπαίδευση – κατάρτιση εξακολουθούν να παραμένουν ανοιχτά. Οι δείκτες απασχόλησης, όπως και οι δείκτες ανεργίας, παρουσιάζουν ελαφρά βελτίωση, αν και τα διαρθρωτικά προβλήματα του χαμηλού ποσοστού απασχόλησης και της υψηλής ανεργίας των νέων παραμένουν. Είναι γεγονός ότι το μεγαλύτερο μέρος της μείωσης της ανεργίας οφείλεται στην επέκταση των ευέλικτων μορφών απασχόλησης. Η επιδιωκόμενη αύξηση του ποσοστού απασχόλησης ως το 70% του πληθυσμού εργασιμής ηλικίας, σύμφωνα με τους στόχους της Λισαβόνας, αντιμετωπίζει εμπόδια.

Το πολύ χαμηλό επίπεδο των δαπανών για τις πολιτικές απασχόλησης, παραμένει ένα σοβαρό ζήτημα και συνδυάζεται με την απουσία συστηματικής αξιολόγησης των επιπτώσεων τους.

Το ζήτημα επίσης της «ευελιξίας με ασφάλεια» δεν έχει βρει τη δέουσα απάντηση, καθώς η αδήλωτη εργασία εξακολουθεί να αποτελεί μια εκτεταμένη κατάσταση στην

1 «Δείκτες παρακολούθησης του ΕΠΜ 2005-2008. Αποτίμηση εξελίξεων», Ιούλιος 2007.

αγορά εργασίας, με πολλαπλές αρνητικές επιπτώσεις π.χ. στο ασφαλιστικό σύστημα, στην κοινωνική συνοχή, στα φορολογικά έσοδα κ.λπ.

Τέλος τα επίπεδα δαπανών για τη διαβίου μάθηση και για τη συνεχιζόμενη κατάρτιση είναι χαμηλά συγκριτικά με τις υπόλοιπες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄

ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗ ΤΩΝ ΔΕΙΚΤΩΝ ΠΟΥ ΑΦΟΡΟΥΝ ΤΗΝ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΩΝ

1. Εθνικό Προϊόν, Εισόδημα και Παραγωγικότητα

Οι υψηλοί ρυθμοί ανάπτυξης των τελευταίων ετών συνέβαλαν στην αύξηση του κατά κεφαλή ΑΕΠ. Παρά όμως την αύξηση, το κατά κεφαλή ΑΕΠ σε μονάδες αγοραστικής δύναμης βρίσκεται στο 88% του μέσου όρου της Ε.Ε. των 27 και μόλις στο 72% του μέσου όρου της Ε.Ε. των 15. Η αύξηση του ΑΕΠ ήταν όλα τα έτη από το 2000 και μετά σημαντικά μεγαλύτερη από το μέσο όρο της ΕΕ, όμως επιβραδύνθηκε από 4,2% το πρώτο εξάμηνο, σε 3,7% το δεύτερο εξάμηνο, του 2007. Για το 2008 προβλέπεται να υποχωρήσει σε επίπεδα κάτω από 3,8%, αλλά

παρόλα αυτά θα εξακολουθήσει να υπερβαίνει το μέσο όρο της Ε.Ε. παρά τις δυσμενείς συνθήκες στο διεθνές οικονομικό περιβάλλον.

Η αύξηση του ΑΕΠ συνοδεύεται και από συνεχή αύξηση της παραγωγικότητας της εργασίας σε επίπεδα αντίστοιχα των ευρωπαϊκών μέσων όρων, καθώς επίσης και από αύξηση της παραγωγικότητας των συντελεστών μεγαλύτερη από το μέσο όρο της Ε.Ε.-15.

Αναφορικά με τις μέσες ακαθάριστες αποδοχές ανά μισθωτό, αυτές εξακολουθούν να υπολείπονται του μέσου όρου της Ε.Ε.-15.

Πίνακας 1.Β.: Εθνικό προϊόν, εισόδημα και παραγωγικότητα

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Κατά κεφαλήν ΑΕΠ (μονάδες αγοραστικής δύναμης, ΕΕ-27=100)	84,3	86,7	91,0	92,2	93,9	96,1	97,2	98,6	98	
Παραγωγικότητα της εργασίας ανά άτομο που απασχολείται (ΕΕ-27=100)	93,7	97,2	100,4	100,3	101,8	103,5	103,8	105,5	104,6	
Παραγωγικότητα της εργασίας ανά ώρα εργασίας (ΕΕ-15=100)	65,5	68,0	70,4	70,5	72,7	73,7	71,9			
Μεταβολή ΑΕΠ	4,5	4,5	3,9	5,0	4,6	3,8	4,2	4,0	3,8	
Μέσες ακαθάριστες αποδοχές ανά μισθωτό (μονάδες αγοραστικής δύναμης, ΕΕ-15=100)	59,7	60,7	65,6	66,7	69,5	71,7	72			
Παραγωγικότητα του συνόλου των συντελεστών	100,0	103,2	104,7	107,1	109,1	111,3	112,3	113,8	114,8	115,7

2. Βιωσιμότητα των δημοσίων οικονομικών

Η διασφάλιση της βιωσιμότητας των δημοσίων οικονομικών αποτελεί βασικό στόχο των Εθνικών Προγραμμάτων Μεταρρυθμίσεων (ΕΠΜ). Ιδιαίτερη έμφαση κατά τα τελευταία έτη έχει δοθεί σε δύο κυρίως στοιχεία. Το πρώτο αφορά τη μείωση του ελλείμματος του κρατικού προϋπολογισμού, όπου παρατηρείται σημαντική μείωση από 7,8% του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (ΑΕΠ) το 2004 σε 2,7% το 2007 (εκτίμηση), ενώ προβλέπεται περαιτέρω μείωση στο 2% για το 2008. Το δεύτερο αφορά τη μείωση του χρέους της γενικής κυβέρνησης, όπου από 98,6% του ΑΕΠ το 2004 μειώθηκε στο 94,5% το 2007, ενώ προβλέπεται περαιτέρω μείωση στο 91% για το 2008. Σημειώνεται πάντως ότι η μείωση του χρέους οφείλεται κατά ένα μεγάλο μέρος στην αναθεώρηση

του ΑΕΠ κατά 9,6%, καθώς επίσης και στον επαναπροσδιορισμό του ελλείματος του 2004 με την απογραφή. Επίσης, η ΕΕ διατηρεί επιφυλάξεις σχετικά με το έλλειμμα, λόγω εμφάνισης αποκλίσεων στην καταγραφή εισροών από την ΕΕ το 2006 και 2007, καθώς και άλλων τεχνικών θεμάτων τα οποία αναφέρεται ότι μπορούν να οδηγήσουν σε μια διαφορά στο 0,6% του ΑΕΠ.

Οι δαπάνες του προγράμματος δημοσίων επενδύσεων παραμένουν στάσιμες τα τελευταία έτη στο 3,8% και προβλέπεται να παραμείνουν στα ίδια επίπεδα και το 2008, ενώ αξιοσημείωτο είναι το ότι αυξάνονται σημαντικά τα έσοδα από τους φόρους στην περιουσία. Σχετικά με τα φορολογικά έσοδα ως ποσοστό του ΑΕΠ, τόσο εκείνα από τη φορολογία φυσικών προσώπων όσο και από τη φορολογία νομικών, παραμένουν σχετικά σταθερά κατά τη διάρκεια των τελευταίων

Πίνακας 2.1.Β.: Δείκτες παρακολούθησης των στόχων για βιωσιμότητα των δημοσίων οικονομικών

Δείκτης	Μονάδα	2006	2007	2008
Έλλειμμα κρατικού προϋπολογισμού % του ΑΕΠ	2,5	2,7	1,6*	
Χρέος Γενικής κυβέρνησης	% του ΑΕΠ	95,3	94,5	91,0
Δαπάνες Τακτικού Προϋπολογισμού	% του ΑΕΠ	23,4	24,0	24,1
Πρόγραμμα δημοσίων επενδύσεων (Δαπάνες)	% του ΑΕΠ	3,8	3,8	3,8
Πρωτογενείς Δαπάνες	% του ΑΕΠ	18,9	19,7	19,8
Έσοδα του Προϋπολογισμού της Γενικής Κυβέρνησης	% του ΑΕΠ	25,6	25,4	
Σύνολο φορολογικών εσόδων	% του ΑΕΠ	20,9	21,1	22,3
Έσοδα από Φορολογία Φυσικών Προσώπων	% του ΑΕΠ	4,3	4,4	4,4
Έσοδα από Φορολογία Νομικών Προσώπων	% του ΑΕΠ	2,1	2,0	2,0
Έσοδα από Αποκρατικοποιήσεις	% του ΑΕΠ	0,6	0,7	0,7
Έσοδα από την περιουσία	% του ΑΕΠ	0,2	0,2	0,4
Μακροχρόνιο αναλογιστικό έλλειμμα ασφαλιστικού συστήματος		-	-	-

*Σύμφωνα με πιο πρόσφατες εκτιμήσεις, ο στόχος του 1,6% θεωρείται ανέφικτος και εκτιμάται ότι το έλλειμμα του προϋπολογισμού θα διαμορφωθεί στο 2%.

Πηγή: ΥΠΟΙΟ

τριών ετών. Αξίζει να σημειωθεί ότι, ύστερα από τη μείωση των φορολογικών συντελεστών για τα νομικά πρόσωπα το 2006, τα έσοδα από τη φορολογία νομικών προσώπων διαμορφώνονται στο ίδιο επίπεδο σε σχέση με το μέσο όρο της ζώνης του ευρώ. Αντίθετα, τα έσοδα από τη φορολογία φυσικών προσώπων εξακολουθούν να είναι σε πολύ χαμηλότερο επίπεδο από το μέσο όρο της ζώνης του ευρώ. Σοβαρή τέλος αδυναμία αποτελεί η έλλειψη στοιχείων σχετικά με το μακροχρόνιο αναλογιστικό έλλειμμα του ασφαλιστικού συστήματος.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει και η ανάλυση των συνολικών δαπανών και εσόδων της γενικής κυβέρνησης για την Ελλάδα και η σύγκριση των εν λόγω μεγεθών με τα αντίστοιχα της ΕΕ-27 και των χωρών της ευρωζώνης (Πίνακας 2.2.). Αναφορικά με τις συνολικές δαπάνες ως ποσοστό του ΑΕΠ, αυτές είναι μικρότερες για την Ελλάδα σε σχέση τόσο με την ΕΕ-27 όσο και συγκριτικά με τις χώρες της ευρωζώνης. Αντίστοιχα είναι τα συμπεράσματα και για τα συνολικά έσοδα.

Πίνακας 2.2.B.: Συνολικές Δαπάνες και Συνολικά Έσοδα (% του ΑΕΠ)

Δείκτης	2006	2007*	2008*	2009*
Συνολικές Δαπάνες, Γενική κυβέρνηση (Ελλάδα)	42,0	43,1	42,4	42,4
Συνολικές Δαπάνες, Γενική κυβέρνηση (περιοχή ευρώ)	46,8	46,3	46,2	46,2
Συνολικές Δαπάνες, Γενική κυβέρνηση (ΕΕ-27)	46,3	45,8	45,8	45,8
Συνολικά Έσοδα, Γενική κυβέρνηση (Ελλάδα)	39,4	40,2	40,4	40,4
Συνολικά Έσοδα, Γενική κυβέρνηση (περιοχή ευρώ)	45,4	45,6	45,2	45,2
Συνολικά Έσοδα, Γενική κυβέρνηση (ΕΕ-27)	44,8	44,9	44,6	44,5

*2007 εκτίμηση, 2008-2009 πρόβλεψη

Πηγή: Eurostat

Η δημοσιονομική προσαρμογή θα πρέπει να παραμείνει βασική προτεραιότητα της οικονομικής πολιτικής. Με βάση τις προαναφερόμενες εξελίξεις του 2007 και τις ενδείξεις για την πορεία των δημοσιονομικών μεγεθών τους πρώτους μήνες του 2008 μπορεί να υποστηριχθεί ότι η πρόοδος η οποία σημειώθηκε παραμένει επισφαλής. Μέσα όμως στο κλίμα αβεβαιότητας για τις διεθνείς εξελίξεις και την αναμενόμενη αναθεώρηση των στόχων για το ΑΕΠ και τον πληθωρισμό, είναι βέβαιο ότι χρειάζεται μεγαλύτερη επαγρύπνηση για την αποφυγή των υπερβάσεων και εντατικοποίηση των προσπαθειών για διαρθρωτικές αλλαγές στο δημόσιο

τομέα, ώστε να υποστηριχθεί η δημοσιονομική προσαρμογή σε πιο μακροχρόνια βάση.

Το βασικό συμπέρασμα από την ανάλυση των δεικτών της βιωσιμότητας των δημοσίων οικονομικών είναι η συνεχιζόμενη εξυγίανση των ελλειμμάτων, κυρίως από την πλευρά των εσόδων. Θετικό επίσης θεωρείται το γεγονός ότι το χρέος της γενικής κυβέρνησης μειώνεται, όμως την τελευταία δετία η μείωση του λόγου του χρέους προς το ΑΕΠ ήταν βραδεία (περίπου 1,1% του ΑΕΠ κατά μέσο όρο ετησίως – ΤτΕ) παρά τις ευνοϊκές προϋποθέσεις ταχύτερης μείωσής του που εξασφάλιζε η υψηλή ανάπτυξη του

ΑΕΠ και οι μέχρι πρότινος συνθήκες χαμηλών επιτοκίων διεθνώς. Ωστόσο, τα αποτελέσματα θα μπορούσαν να είναι καλύτερα, εάν λαμβάνονταν υπόψη ζητήματα τα οποία έχει ήδη προτείνει η Ο.Κ.Ε. σχετικά με το θέμα της φορολογίας εισοδήματος, τα οποία ζητήματα αναφέρονται στην περαιτέρω διεύρυνση της φορολογικής βάσης και την αποτελεσματική αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής και εισφοροδιαφυγής, αλλά και από τον εξορθολογισμό των δημόσιων δαπανών. Επιπλέον, σημαντικά ζητήματα συναφούς περιεχομένου αποτελούν η αποτελεσματική αντιμετώπιση του παραεμπορίου και του λαθρεμπορίου, τα οποία συμβάλλουν στη διαφυγή κρατικών εσόδων. Τέλος, τόσο οι δαπάνες όσο και τα έσοδα της γενικής κυβέρνησης είναι χαμηλότερα από τον μέσο όρο της ΕΕ-27 και των χωρών της ευρωζώνης.

Θα πρέπει επίσης να ληφθεί σοβαρά υπόψη το έντονο πρόβλημα της χαμηλής ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας, παρά τους σταθερά υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης² τα τελευταία χρόνια.

3. Διαρθρωτικές αλλαγές στις αγορές προϊόντων

3.1. Επιχειρηματικό περιβάλλον

Η διαμόρφωση ενός ευνοϊκού επιχειρηματικού περιβάλλοντος αποτελεί βασική

προτεραιότητα του Εθνικού Προγράμματος Μεταρρυθμίσεων (ΕΠΜ). Η ευνοϊκή φορολογική πολιτική για τις επιχειρήσεις αποτέλεσε ένα πρώτο βήμα για τη βελτίωση της επιχειρηματικότητας, ωστόσο θα έπρεπε να συνοδεύεται από μέτρα προώθησης της καινοτομίας και διευκόλυνσης των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων, ενώ παραμένει ζητούμενο η φορολογική ελάφρυνση των ατομικών επιχειρήσεων.

Αναφορικά με το γενικότερο οικονομικό κλίμα, αίσθηση προκαλεί η πορεία του δείκτη ο οποίος αποτυπώνει τις επιχειρηματικές και καταναλωτικές προσδοκίες σε ευρωπαϊκή, ένωση, ζώνη του ευρώ και Ελλάδα. Όπως φαίνεται στον Πίνακα 3.1.1.Β και στο αντίστοιχο διάγραμμα, παρατηρείται αισθητή πτώση του δείκτη τόσο στην Ευρώπη όσο και στην Ελλάδα από τα μέσα του προηγούμενου έτους, ενώ τον Απρίλιο του 2008 βρίσκεται σε επίπεδα χαμηλότερα του έτους βάσης.

Οι εξελίξεις αυτές αποτυπώνουν ξεκάθαρα την απαισιοδοξία των επιχειρηματιών και των καταναλωτών εν μέσω των δυσμενών συνθηκών της παγκόσμιας οικονομίας που προκάλεσε η κρίση στις χρηματοπιστωτικές αγορές και ενδυνάμωσε η αύξηση των τιμών του πετρελαίου και η συνεπακόλουθη άνοδος του πληθωρισμού.

Σχετικά με τις Συμπράξεις Δημόσιου και Ιδιωτικού Τομέα, σημειώνεται ότι από τον Απρίλιο του 2006 έχουν εγκριθεί 34 έργα συνολικού προϋπολογισμού περίπου 4 δις €. Ειδικότερα, το 2006 εγκρίθηκαν 8 έργα προ-

2 Ως παράγοντες οι οποίοι οδήγησαν στους υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης αναφέρονται: α) η μακροοικονομική και η συναλλαγματική σταθερότητα που εξασφαλίστηκε με την ένταξη στην ΟΝΕ., β) η άρση των διοικητικών απαγορεύσεων στην ανάπτυξη της ιδιωτικής πίστης, γεγονός που τόνωσε το κομμάτι της ζήτησης διευρύνοντας όχι μόνο τις καταναλωτικές επιλογές των νοικοκυριών, αλλά και τις επιλογές χρηματοδότησης, ιδίως των μικρότερων επιχειρήσεων, γ) οι εισροές από την ΕΕ οι οποίες χρηματοδοτώντας σημαντικές υποδομές, ιδίως στην περιοχή της πρωτεύουσας, οδήγησαν σε αύξηση της παραγωγικότητας. Βέβαια η αύξηση της παραγωγικότητας ανά εργαζόμενο στον κοινοτικό μέσον όρο, αλλά όχι και της παραγωγικότητας ανά ώρα εργασίας, η οποία παραμένει ακόμη πολύ χαμηλά, είναι ενδεικτικό του ότι εργαζόμαστε πολύ, αλλά όχι και αποτελεσματικά.

Πίνακας 3.1.1.Β.: Δείκτης Οικονομικού Κλίματος (2000=100)

Περίοδος		Ευρωπαϊκή Ένωση	Ζώνη ευρώ	Ελλάδα
2007	I	111,2	109,4	106,4
	II	113,6	111,0	109,7
	III	111,4	108,7	109,2
	IV	107,1	104,3	106,6
2008	Ιαν	103,3	1001,7	100,6
	Φεβρ	100,3	100,2	102,7
	Μαρτ	101,9	99,6	98,9
	Απρ	98,1	97,1	97,4

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος

υπολογισμού 0,9 δις €, το 2007 16 έργα προϋπολογισμού 2,2 δις € και κατά το πρώτο 6μηνο του 2008 εγκρίθηκαν 10 έργα προ-

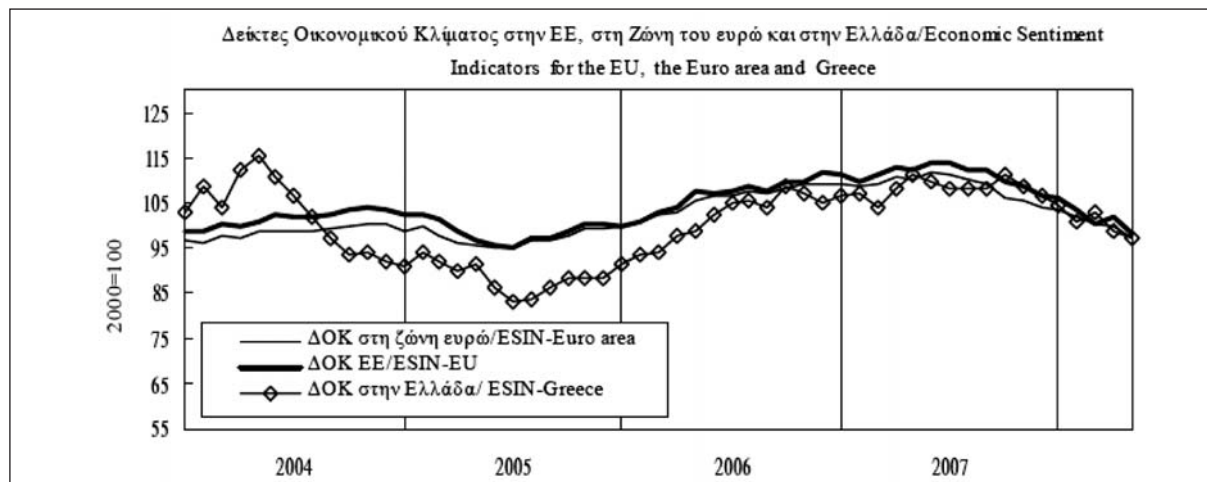
υπολογισμού 0,8 δις €. Πάντως πρέπει να αναφερθεί ότι από τα παραπάνω έργα έχουν δημοπρατηθεί μόνο τα 9.

Πίνακας 3.1.2.Β.: Επενδύσεις σε ΣΔΙΤ (σύμπραξη Δημοσίου Ιδιωτικού Τομέα)

	2006	2007	2008
Συνολικό ύψος επενδύσεων σε ΣΔΙΤ (εκατ. €)	916,2	2.288,4	819,9*

* Α΄ εξάμηνο 2008

Πηγή: ΥΠΟΙΟ

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος

Αναφορικά με την επιχειρησιακή επένδυση, όπως φαίνεται στον Πίνακα 3.1.2.Β, το σχετικό ύψος της (ως ποσοστό του ΑΕΠ) για την Ελλάδα εμφανίζεται να σταθεροποιείται τα τελευταία δύο έτη μετά από μια γενικά

ανοδική πορεία, ενώ θετικό είναι το γεγονός ότι από το 2002 μέχρι σήμερα, κυμαίνεται σε υψηλότερα επίπεδα σε σχέση με το μέσο όρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Πίνακας 3.1.3.Β.: Επιχειρησιακή επένδυση (ως % του ΑΕΠ)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
ΕΕ-27	18,4	17,9	17,3	17,1	17,3	17,8	18,3	-
ΕΕ-25	18,4	17,9	17,3	17,0	17,3	17,8	18,2	-
ΕΕ-15	18,3	17,8	17,3	17,0	17,2	17,8	18,2	
Ελλάδα	18,0	17,9	19,1	20,7	20,7	20,4	22,7	22,7

Ωστόσο, αρνητικό είναι το γεγονός ότι η χώρα ακολουθεί μια καθοδική πορεία στην κατάταξη του Δείκτη Παγκόσμιας Ανταγωνιστικότητας που καταρτίζει το Παγκόσμιο Οικονομικό Φόρουμ (World Economic Forum). Συγκεκριμένα, η Ελλάδα έχει υποχωρήσει στη θέση 65 για το έτος 2007,

δηλαδή κατά 4 θέσεις από το προηγούμενο έτος (61η θέση).

Τέλος, ενδιαφέρον παρουσιάζει η ανάλυση των συγκριτικών επιπέδων τιμών της Ελλάδας σε σύγκριση με το μέσο όρο τόσο της ΕΕ-15 όσο και της ΕΕ-27.

Πίνακας 3.1.4.Β.: Συγκριτικά επίπεδα τιμών

Δείκτης	Μονάδα	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Συγκριτικά επίπεδα τιμών	Ελλάδα με ΕΕ-27=100	82,3	80,2	85,9	87,6	88,4	89,1	88,6
Συγκριτικά επίπεδα τιμών	Ελλάδα με ΕΕ-15=100	78,6	76,5	81,7	83,1	84,4	84,9	84,6

Πηγή: Eurostat

Σύμφωνα με τα στοιχεία του Πίνακα, η Ελλάδα είναι μεν φθηνότερη σε σύγκριση τόσο με την Ε.Ε.-15 και την Ε.Ε.-27, αλλά παρατηρείται μια τάση αύξησης των σχετικών επιπέδων των τιμών με μόνη εξαίρεση το 2007.

3.2. Μικρομεσαίες επιχειρήσεις

Στην αποτίμηση των εξελίξεων του προηγούμενου έτους το Παρατηρητήριο είχε ήδη επισημάνει την έλλειψη στοιχείων αναφορικά με τις εξελίξεις στο χώρο των

MME. Τα μόνα διαθέσιμα αξιόπιστα στοιχεία προέρχονται από το Μητρώο Επιχειρήσεων της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας (ΕΣΥΕ), τα οποία ωστόσο διατίθενται μόνο για το έτος 2002.

Σύμφωνα με τα συγκεκριμένα στοιχεία, όπως φαίνεται στον Πίνακα 3.2.1.Β, οι επιχειρήσεις που απασχολούν έως 4 εργαζομένους καλύπτουν το 96% των ελληνικών επιχειρήσεων. Οι πολύ μικρές επιχειρήσεις, οι οποίες απασχολούν λιγότερους από 10 εργαζομένους, όπως ορίζεται από την ΕΕ, καλύπτουν το 98% των επιχειρήσεων, ενώ αθροιστικά το ποσοστό των μικρών (έως 50 εργαζόμενοι) και πολύ μικρών επιχειρήσεων ανέρχεται στο 99,6%.

Πίνακας 3.2.1.Β.: Αριθμός επιχειρήσεων κατά τάξη μεγέθους απασχόλησης

Μέγεθος απασχόλησης	2002	%
0-4	844.917	96,0
5-9	17.713	2,0
10-19	8.588	1,0
20-29	2.908	0,3
30-49	2.335	0,3
50-99	1.534	0,2
100+	1.323	0,2
Σύνολο επιχειρήσεων	879.318	100

Σημαντική επίσης είναι η συμβολή των αυτοαπασχολούμενων στην ελληνική επιχειρηματική δραστηριότητα. καθώς καλύπτουν ένα ποσοστό της τάξης του 30% του συνόλου των απασχολούμενων. Ταυτόχρονα, ενδιαφέρον παρουσιάζει η πορεία των αυτοαπασχολούμενων με προσωπικό σε σχέση με τους αυτοαπασχολούμενους χωρίς προσωπικό. Όπως φαίνεται στον Πίνακα 3.2.2.Β, υπάρχει μια σημαντική αύξηση του σχετικού μεγέθους των επιχειρήσεων των αυτοαπασχολούμενων, καθώς παρατηρείται μια

αύξηση κατά 15,1% των αυτοαπασχολούμενων με προσωπικό και μια ταυτόχρονη μείωση κατά 2,4% των αυτοαπασχολούμενων χωρίς προσωπικό.

Πίνακας 3.2.2.Β.: Αριθμός αυτοαπασχολούμενων (χιλιάδες)

	Αυτοαπασχολούμενοι με προσωπικό	Αυτοαπασχολούμενοι χωρίς προσωπικό
1999	305,8	991,6
2000	326,7	998,4
2001	336,3	954,3
2002	315	996,5
2003	310,2	1018,5
2004	346,8	962,5
2005	352,2	967,5
2005-1999 (%)	15,10%	-2,40%

Τα στοιχεία που παρατίθενται στους πιο πάνω πίνακες φανερώνουν τη σημασία των MME στην άσκηση της επιχειρηματικής δραστηριότητας στην Ελλάδα. Η Ο.Κ.Ε. έχει επανειλημμένα θέσει το θέμα της έλλειψης στατιστικών στοιχείων τα οποία θα συνέβαλαν σημαντικά στην παροχή ολοκληρωμένης πληροφόρησης για τις MME, χωρίς να διαπιστώνεται κάποια πρόοδος. Η παντελής έλλειψη ενός συστήματος καταγραφής επιφέρει σημαντικά προβλήματα σε κάθε προσπάθεια διαμόρφωσης μιας συνεκτικής πολιτικής σε ένα ζήτημα το οποίο καλύπτει σχεδόν το σύνολο της ελληνικής επιχειρηματικής δραστηριότητας, λαμβάνοντας υπόψη ότι οι MME καλύπτουν πάνω από το 99,8% των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα.

3.3 Βιομηχανία

Η βιομηχανική παραγωγή ενισχύθηκε σημαντικά το 2007 με το μέσο ετήσιο δείκτη

βιομηχανικής παραγωγής να αυξάνεται κατά 2,2% σε σχέση με το 2006, όταν η αντίστοιχη αύξηση το 2006 ήταν μόλις 0,5%. Η αύξηση του Δείκτη Βιομηχανικής Παραγωγής το 2007 προήλθε από όλους τους επιμέρους τομείς, με εξαίρεση τα Ορυχεία – Λατομεία.

Ο δείκτης επιχειρηματικών προσδοκιών στη Βιομηχανία, μετά την κορύφωση του Απριλίου του 2007 οπότε έφτασε στην υψηλότερη τιμή των τελευταίων ετών (109,5), αλλάζει τάση και εισέρχεται σε μια σταθερά πτωτική τροχιά. Τον Δεκέμβριο του 2007 και τους πρώτους μήνες του 2008 μάλιστα υποχωρεί κάτω από το μακροχρόνιο μέσο όρο. Σύμφωνα με την τελευταία έκθεση του IOBE³, η αιτία για την υποχώρηση φαίνεται να προέρχεται κυρίως από την κάμψη στη ζήτηση, ιδιαίτερα τη ζήτηση εξωτερικού. Έτσι οι προβλέψεις για τις εξαγωγές το 2008 είναι αρκετά ηπιότερες των αντίστοιχων του 2007. Αποτέλεσμα είναι οι προβλέψεις για την εξέλιξη των πωλήσεων τους επόμενους μήνες να είναι αρκετά χαμηλότερες, παρόλο που η παραγωγή δεν πλήττεται ιδιαίτερα, καθώς φαίνεται να αποθεματοποιείται.

Αναφορικά με τις επενδύσεις από τη βιομηχανία, τα τελευταία διαθέσιμα στοιχεία της ΕΣΥΕ (ετήσια βιομηχανική έρευνα) σταματούν στο έτος 2004. Το γεγονός αυτό καθιστά δύσκολη την εξέταση της πορείας αυτού του δείκτη. Παρόλα αυτά, στη δεύτερη έρευνα επενδύσεων στη βιομηχανία του IOBE για το 2007, από τις εκτιμήσεις των επιχειρήσεων προκύπτει ότι οι επενδυτικές δαπάνες στη βιομηχανία το 2007 μειώθηκαν κατά 6,8% σε σχέση με τις δαπάνες του προηγούμενου χρόνου.

Σχετικά με τις εξαγωγές βιομηχανικών προϊόντων, το 2007 σημειώνεται σημαντική αύξηση περίπου 7,3%, όμως οι εξαγωγές βιομηχανικών προϊόντων υψηλής τεχνολογίας ως ποσοστό των συνολικών εξαγωγών μειώθηκε στο 2,69% το 2007 από 5,72% που ήταν το 2006.

Τέλος, παρόλο που τα τελευταία διαθέσιμα στοιχεία για την εγχώρια ακαθάριστη δαπάνη για έρευνα και ανάπτυξη από τη βιομηχανία σταματούν στο 2005, είναι ενθαρρυντικό ότι σημειώνεται μια μικρή αύξηση στο 31% του συνόλου των δαπανών για έρευνα και ανάπτυξη από το 28% περίπου το 2003.

Πίνακας 3.3.1.B.: Δείκτες παρακολούθησης των στόχων για τη βιομηχανία

	2005	2006	2007
Πραγματοποιούμενες επενδύσεις από τη βιομηχανία	-	-	-
Εξαγωγές βιομηχανικών προϊόντων	8.597	9.644	10.350
Εξαγωγές βιομηχανικών προϊόντων υψηλής τεχνολογίας (ποσοστό των συνολικών εξαγωγών)	5,97	5,72	2,69
Δείκτης Βιομηχανικής Παραγωγής (2000=100)	99,6	100,08	102,25
Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών στη Βιομηχανία (1990=100)	95,5	104,7	107,6

Πηγές: ΕΣΥΕ, Τράπεζα της Ελλάδος, Eurostat

Οι προαναφερόμενες διαπιστώσεις τόσο για τις ΜΜΕ όσο και για τη βιομηχανία αποδεικνύουν ότι έχουν γίνει κάποια βήματα βελτίωσης του επιχειρηματικού περιβάλλοντος, όμως αυτά αποτελούν μικρές μόνο και μεμονωμένες παρεμβάσεις, οι οποίες δεν επιλύουν το πολυσύνθετο πρόβλημα της δημιουργίας ενός γενικότερου ευνοϊκού περιβάλλοντος. Εκκρεμεί πλήθος άλλων πρωτοβουλιών που είναι απαραίτητο να ληφθούν υπόψη.

Σύμφωνα με τις διαπιστώσεις της Ο.Κ.Ε., βασικά μέτρα, όπως η δημιουργία του γενικού εμπορικού μητρώου δεν έχουν ακόμα ολοκληρωθεί, ενώ ο μέσος χρόνος που απαιτείται για τη σύσταση επιχειρήσεων υπολογίζεται σε ένα μήνα περίπου για τις απλούστερες των περιπτώσεων, ενώ για κάποιες περιπτώσεις απαιτείται χρόνος μέχρι και έξι μήνες.

Σημαντικά θέματα, όπως η χαρτογράφηση, η μετεγκατάσταση και η μεταβίβαση των μικρών επιχειρήσεων δεν έχουν μέχρι σήμερα προσελκύσει τη σημασία που θα τους έπρεπε. Παράλληλα η έλλειψη πρωτοβουλιών σε θέματα παροχής κινήτρων και έμπρακτης στήριξης της επιχειρηματικότητας, ιδίως προς τις μικρές επιχειρήσεις, δεν επιτρέπει σε αυτές να απελευθερώσουν το σύνολο του δυναμικού τους.

3.4 Τουρισμός

Η Ο.Κ.Ε. έχει σημειώσει και στο παρελθόν ότι η κυριότερη πρόκληση για τη βιομη-

χανία του τουρισμού (επιχειρήσεις και προορισμούς) είναι η διαχείριση της τουριστικής δραστηριότητας με τρόπο περιβαλλοντικά και οικονομικά βιώσιμο.

Οι εξελίξεις που καταγράφονται στους δείκτες που σχετίζονται με τον τουρισμό, αν και τα στοιχεία δεν είναι πολύ πρόσφατα, είναι θετικές. Από τα τελευταία διαθέσιμα στοιχεία της ΕΣΥΕ προκύπτει ότι, κατά το έτος 2006, υπήρξε συνολική αύξηση των αφίξεων αλλοδαπών στη Χώρα κατά 8,44%, σε σχέση με τα αντίστοιχα στοιχεία του 2005. Βέβαια δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι ο τουρισμός είναι ένας τομέας ιδιαίτερα ευαίσθητος στις οικονομικές κρίσεις, όπως η τρέχουσα, λόγω της αύξησης των τιμών του πετρελαίου. Οι τουριστικοί δε προορισμοί οι οποίοι πλήττονται περισσότερο είναι αυτοί που προσελκύουν το μαζικό τουρισμό χαμηλού εισοδήματος, ο οποίος αποτελεί το μεγαλύτερο μέρος της τουριστικής κίνησης της χώρας μας.

Αξίζει να σημειωθεί επίσης ότι, παρόλο που δεν υπάρχουν διαθέσιμα ποσοτικά στοιχεία, τα τελευταία χρόνια έχουν πραγματοποιηθεί σημαντικές προσπάθειες για την προβολή του ελληνικού τουριστικού προϊόντος. Η συνέχιση και εντατικοποίηση των προσπαθειών με παράλληλη εισαγωγή μεθόδων αξιολόγησης της απόδοσης των προγραμμάτων προώθησης του τουριστικού προϊόντος, θα μπορέσει να συμβάλει στη βελτίωση των επιδόσεων του τουριστικού τομέα.

Πίνακας 3.4.1.Β.: Τουρισμός

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Δαπάνες Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων για τον τουρισμό (εκατ. €)	53	53	16	7	62	85	70	76	72
Αφίξεις αλλοδαπών από το εξωτερικό (σε χιλ.)	13.095	14.678	14.918	13.969	14.267	15.938	17.284		

3.5 Ενίσχυση του ανταγωνισμού

Ο χαμηλός βαθμός ανταγωνισμού στη λειτουργία των αγορών στην Ελλάδα αποτελεί σημαντικό παράγοντα που συμβάλλει κρίσιμα στην χαμηλή ανταγωνιστικότητα της οικονομίας, τη συγκράτηση της απασχόλησης σε χαμηλά επίπεδα και την άνοδο των τιμών, δηλαδή την εμφάνιση εκείνων των παραγόντων που συνδυαστικά διαμορφώνουν την «ακρίβεια». Η μη ανταγωνιστική λειτουργία των αγορών προκύπτει κυρίως από την άμεση ή έμμεση απαγόρευση του ελεύθερου ανταγωνισμού μέσω κανονιστικών διατάξεων.

Όπως έχει σημειωθεί σε προηγούμενη Γνώμη της Ο.Κ.Ε.⁴ η ελληνική οικονομία υστερεί έναντι των ευρωπαϊκών όσον αφορά τις συνθήκες λειτουργίας των αγορών αγαθών και υπηρεσιών, όπου διαπιστώνονται φαινόμενα ατελούς ανταγωνισμού με την παρουσία ολιγοπωλιακών ή μονοπωλιακών καταστάσεων. Το γεγονός ότι δε λειτουργούν ανταγωνιστικά κρίσιμες εγχώριες αγορές, όπως αυτή των καυσίμων ή η αγορά των νωπών οπωροκηπευτικών έχει σαν συνέπεια να καταγράφονται σημαντικές αυξήσεις τιμών σε περιπτώσεις δυσμενών εσωτερικών ή εξωτερικών διαταραχών

Η σημαντικότερη εξέλιξη που καταγράφεται στους δείκτες που σχετίζονται με την ενίσχυση του ανταγωνισμού είναι η αύξηση του πληθωρισμού από τους τελευταίους μήνες του 2007 και ειδικά τους πρώτους μήνες του 2008. Ειδικότερα, αν και ο μέσος ετήσιος πληθωρισμός το 2007 διαμορφώθηκε στο 2,9%, τα πρώτα στοιχεία για την πορεία του τους πρώτους μήνες του 2008 είναι δυσμενή, καθώς κινείται σε επίπεδα πάνω από το 4%, ενώ τον Μάιο του 2008 σημείωσε τιμή-ρεκόρ στο 4,9%. Αντίστοιχη πληθωριστική έκρηξη από την τρέχουσα,

είχε σημειωθεί το καλοκαίρι του 1998 με μέσο πληθωρισμό στο 4,8%. Η αύξηση τότε συνδεόταν και με την υποτίμηση της δραχμής ενόψει της ένταξης της στο Μηχανισμό Συναλλαγματικών Ισοτιμιών.

Σύμφωνα με εκτιμήσεις της Τράπεζας της Ελλάδος, ο πληθωρισμός αναμένεται να διατηρηθεί μέχρι το φθινόπωρο του 2008 σε υψηλά επίπεδα, κυρίως λόγω της απότομης αύξησης του εισαγόμενου πληθωρισμού που προκλήθηκε από την αύξηση των τιμών των καυσίμων και των πρώτων υλών. Στη συνέχεια, κατά το τελευταίο τρίμηνο του 2008, αναμένεται να υποχωρήσει σταδιακά.

Σημειώνεται ότι οι προβλεπόμενες αυξητικές τάσεις στις τιμές λόγω της αύξησης των τιμών των πρώτων υλών και κυρίως του πετρελαίου και της χρηματοπιστωτικής κρίσης, αναμένεται να έχουν αρνητικές επιπτώσεις τόσο στις ελληνικές εξαγωγές όσο και στον τουρισμό δημιουργώντας μεγαλύτερα προβλήματα στο ήδη ελλειμματικό ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών.

Επιπλέον, ο υψηλότερος πληθωρισμός συγκριτικά με το μέσο πληθωρισμό της ευρωζώνης, μεταξύ άλλων, πλήττει και την ανταγωνιστικότητα της εθνικής παραγωγής.

Πέρα από τις εξελίξεις στις τιμές, όπως είχε σημειωθεί και στην έκθεση του Παρατηρητήριου το 2006, στα θετικά καταγράφεται και για το τρέχον έτος το γεγονός ότι η Επιτροπή Ανταγωνισμού προσπαθεί να βρει έναν σταθερό βηματισμό για να ξεπεράσει τα προβλήματα του παρελθόντος. Το έργο της μεταφράζεται στην αυξητική πορεία του αριθμού των αποφάσεων που εκδίδει ανά έτος από το 2002. Ο αριθμός αυτός το 2007 έφτασε τις 50 αποφάσεις, σχεδόν διπλάσιος σε σχέση με το 2006. Σημειώνεται ότι με το

4 Γνώμη 151 «Η Ακρίβεια και οι κοινωνικοοικονομικές επιπτώσεις της», Μάρτιος 2006.

Νόμο 3373/2005 πραγματοποιήθηκε προσπάθεια αναβάθμισης της Επιτροπής Ανταγωνισμού, αποδίδοντας της συγκεκριμένες αρμοδιότητες και εξουσίες. Από τότε έχουν σημειωθεί κάποια βήματα αναφορικά με την αύξηση των οργανικών θέσεων του προσωπικού και στη θεσμοθέτηση της συνεργασίας με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και άλλες Ανεξάρτητες Αρχές, πλην όμως θα πρέπει να καταγραφεί στα αρνητικά το γεγονός ότι για περίπου 2 χρόνια δεν υπάρχει Γενικός Διευθυντής στην Επιτροπή. Όπως όμως είχε σημειωθεί και στο παρελθόν (στην έκθεση αποτίμησης εξελίξεων του 2006), παραμένει ζητούμενο να καταξιωθεί σε ρόλο όχι μόνο κατασταλακτικό, αλλά και ενεργητικό, προωθώντας αλλαγές που θα διευκολύνουν τη λειτουργία του ανταγωνισμού σε όλες τις αγορές προϊόντων και υπηρεσιών, ανεξάρ-

τητα αν σε αυτές δραστηριοποιούνται ιδιωτικές επιχειρήσεις, δημόσιες υπηρεσίες και ελεγχόμενοι οργανισμοί ή ομάδες οργανωμένων συμφερόντων.

Θετικές εξελίξεις αποτελούν: α) η συνέχιση της μείωσης του κόστους σύνδεσης με το διαδίκτυο το 2007, ύστερα από μια θεαματική πτώση το 2006 σε σχέση με το 2005 (από 92,1€/μήνα το 2005 σε 32,7€/μήνα το 2006 και 31,5€/μήνα το 2007), β) η περαιτέρω αύξηση το 2007 των εσόδων των επιχειρήσεων από ηλεκτρονικό εμπόριο, τα οποία διαμορφώθηκαν στο 0,8% του συνολικού κύκλου εργασιών από 0,5% περίπου το 2006. Παρόλα αυτά, το συνολικό ποσοστό του κύκλου εργασιών που προέρχεται από ηλεκτρονικό εμπόριο εξακολουθεί να παραμένει σε χαμηλά επίπεδα.

Πίνακας 3.5.1.Β.: Δείκτες παρακολούθησης ανταγωνισμού

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Έργο της Επιτροπής Ανταγωνισμού Αριθμός αποφάσεων που εξέδωσε η Επιτροπή Ανταγωνισμού μέσα στο έτος			20	29	19	22	28	50
Εναρμονισμένος Δείκτης Τιμών Καταναλωτή (Μέσος ετήσιος) 2005=100		87,26	90,67	93,79	96,63	100	103,31	106,4
Πληθωρισμός	2,9	3,4	3,6	3,5	2,9	3,5	3,2	2,9
Κόστος πρόσβασης στο Διαδίκτυο (ADSL 2056/256 - ευρώ/μήνα)						92,1	32,7	31,5
Έσοδα από Ηλεκτρονικό Εμπόριο % στο συνολικό κύκλο εργασιών των επιχειρήσεων (10+) από ηλεκτρονι- κό εμπόριο						0,15	0,52	0,80

Πηγές: Επιτροπή Ανταγωνισμού, ΕΣΥΕ, Παρατηρητήριο για την Κοινωνία της Πληροφορίας, Επιτροπή Ανταγωνισμού

3.6 Κλάδοι δικτύου

Οι δείκτες που εξετάζονται για την παρακολούθηση των εξελίξεων που σημειώνονται στους κλάδους δικτύου είναι το ποσοστό διάδοσης του Διαδικτύου στα νοικοκυριά και τις επιχειρήσεις. Σύμφωνα με τα τελευταία στοιχεία του Παρατηρητηρίου για την Κοινωνία της Πληροφορίας, το 2007 παρατηρείται βελτίωση και στους δύο αυτούς δείκτες.

Πιο συγκεκριμένα, περίπου 3 στα 10 νοικοκυριά είναι συνδεδεμένα στο Διαδίκτυο, ικανοποιώντας το σχετικό στόχο της στρατηγικής της Λισαβόνας. Θετικό είναι το γεγονός ότι ο μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης των νοικοκυριών με πρόσβαση στο Διαδίκτυο έχει αυξηθεί στο 11,7%, τη στιγμή που ο μέσος ετήσιος ρυθμός της Ευρώπης (ΕΕ-27) είναι στο 6%. Παρόλα αυτά διαπιστώνεται η ανάγκη εντατικοποίησης του ρυθμού αύξησης.

Από την πλευρά των επιχειρήσεων, η εικόνα που παρουσιάζουν εκείνες που απασχολούν πάνω από 10 εργαζόμενους είναι ανάλογη με την αντίστοιχη των υπόλοιπων ευρωπαϊκών χωρών, σε επίπεδο βασικής χρήσης των τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών. Ειδικότερα το 2007, μετρήθηκε ότι το 94,2% έχουν πρόσβαση στο διαδίκτυο και το 27,7% των εργαζομένων τους το χρησιμοποιούν καθημερινά.

Πίνακας 3.6.1.B.: Κλάδοι δικτύου

	2005	2006	2007
Ποσοστό διάδοσης Internet (Νοικοκυριά)	24,2	27,4	30,2
Ποσοστό διάδοσης Internet (Επιχειρήσεις 10+)	93	92,5	94,2

Πηγή: Παρατηρητήριο για την Κοινωνία της Πληροφορίας

3.7 Αποκρατικοποιήσεις

Σύμφωνα με τον προϋπολογισμό του 2008, τα έσοδα από αποκρατικοποιήσεις εκτιμώνται στα 1.600 εκατ. ευρώ (2007), ενώ το ίδιο μέγεθος προβλέπεται και για το 2008. Το ποσό αυτό είναι αυξημένο σε σχέση με το 2006 περίπου κατά 21%. Στις μέχρι τώρα αποκρατικοποιήσεις περιλαμβάνονται η πλήρης ιδιωτικοποίηση της Εμπορικής Τράπεζας, η πώληση ποσοστού ΟΤΕ στην DT με παράλληλη εκχώρηση του management, η διάθεση μετοχών της Αγροτικής Τράπεζας της Ελλάδος και η εισαγωγή του Ταχυδρομικού Ταμειυτηρίου στο Χρηματιστήριο Αθηνών. Επίσης θα πρέπει να προστεθεί και η σύμβαση διαχείρισης των σταθμών εμπορευματοκιβωτίων του ΟΛΠ (Οργανισμός Λιμένος Πειραιώς) και ΟΛΘ (Οργανισμός Λιμένος Θεσ/νίκης), η οποία βρίσκεται στο τελικό στάδιο και παραχωρεί τη διαχείριση τους σε ιδιωτικούς ομίλους.

Πίνακας 3.7.1.B.: Αποκρατικοποιήσεις

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Έσοδα από αποκρατικοποιήσεις (εκατ. €)	1.932	3.000	192	820	1.315	1.600	1.600

Πηγή: ΥΠΟΙΟ

3.8 Προστασία καταναλωτή

Σχετικά με την Προστασία Καταναλωτή, το ΕΠΜ 2005-2008 έλαβε μέτρα για την «έγκυρη πληροφόρηση και την αποτελεσματική προστασία των καταναλωτών», τα οποία όμως δεν λειτούργησαν αποτελεσματικά προς την κατεύθυνση της ουσιαστικής επίλυσης της διαφοράς μεταξύ καταναλωτή και επιχείρησης. Θετικό βήμα αποτέλεσε η επανασύσταση του Εθνικού Συμβουλίου του Καταναλωτή ως Εθνικό Συμβούλιο Καταναλωτή και Αγοράς (ΕΣΚΑ), καθώς αναγνωρίζεται στη δομή και λειτουργία του ΕΣΚΑ ο τρόπος συνεργασίας κράτους, καταναλωτών και επιχειρήσεων.

Ο δείκτης που εξετάζεται για την αξιολόγηση της προόδου στα θέματα της προστασίας καταναλωτή είναι το σύνολο των αναφορών που περιήλθαν στον Συνήγορο του καταναλωτή. Σύμφωνα με τα στοιχεία που είναι δημοσιευμένα στην ιστοσελίδα του Συνηγόρου καταναλωτή, από τον Ιούνιο του 2005 μέχρι τον Μάιο του 2007 οι αναφορές ανήλθαν στις 906, από τις οποίες οι 50 πραγματοποιήθηκαν το 2005, οι 294 το 2006 και οι 562 το 2007. Η μεγάλη αυτή αύξηση στον αριθμό των αναφορών όμως δεν μπορεί να αποτελέσει ισχυρή ένδειξη της αποτελεσματικής λειτουργίας του θεσμού της προστασίας του καταναλωτή, χωρίς να παραγνωρίζει πλέον τη μεγαλύτερη συνειδητοποίηση του Έλληνα ως καταναλωτή και την καλύτερη γνώση των δικαιωμάτων του.

Πίνακας 3.8.1.Β.: Προστασία καταναλωτή

	2005	2006	2007
Σύνολο αναφορών που περιήλθαν στον Συνήγορο του καταναλωτή	50	294	562

Πηγή: Συνήγορος καταναλωτή – Σημ.: 2005: Ιούνιος – Δεκέμβριος, 2007: Ιανουάριος Μάιος

3.9 Δράσεις για την εξωστρέφεια

Οι θετικές εξελίξεις στις εξαγωγικές επιδόσεις της χώρας κατά το διάστημα 2000-2006 δεν ανέτρεψαν την αρνητική εικόνα του εμπορικού ισοζυγίου, η οποία συνεχώς επιδεινώνεται. Έτσι, το έλλειμμα στο εμπορικό ισοζύγιο αγαθών έφτασε τα 41,5 δις ευρώ, διευρυμένο κατά 6,2 δις ευρώ σε σχέση με το 2006. Η σημαντική ενίσχυση του ευρώ έναντι του δολαρίου μειώνει την ανταγωνιστικότητα των ελληνικών προϊόντων στο εξωτερικό και καθιστά την Ελλάδα μία ακριβή χώρα για τους κατοίκους εκτός ευρωζώνης.

Σύμφωνα με την Τράπεζα της Ελλάδος (Έκθεση του Διοικητή για το 2007), η σημαντική επιβράδυνση του ρυθμού ανόδου των εισπράξεων από εξαγωγές εκτός πλοίων και καυσίμων στο 4,7% το 2007 (από 12% το 2006) οφείλεται στη συνεχή επιδείνωση της ανταγωνιστικότητας των ελληνικών προϊόντων. Η επιδείνωση της ανταγωνιστικότητας οδήγησε στην απώλεια μεριδίων σε σημαντικές διεθνείς αγορές, καθώς τα ελληνικά προϊόντα δεν κατόρθωσαν να επωφεληθούν από τους υψηλούς ρυθμούς ανόδου της εξωτερικής ζήτησης. Δεδομένου επίσης ότι ο ρυθμός ανόδου της αντίστοιχης εισαγωγικής δαπάνης παρέμεινε υψηλός (12% το 2007 έναντι 13,6% το 2006) και η αξία των εισαγωγών είναι πολλαπλάσια εκείνης των εξαγωγών, η διεύρυνση του εμπορικού ελλείμματος συνεχίστηκε με αμείωτο ρυθμό.

Αναφορικά με τις επενδύσεις, παρατηρείται αύξηση της καθαρής εκροής κεφαλαίων για άμεσες επενδύσεις στο εξωτερικό στα 3,9 δις ευρώ το 2007 από 3,3 δις ευρώ το 2006, ενώ οι ξένες άμεσες επενδύσεις στην Ελλάδα (εισροές) μειώθηκαν σημαντικά στο 1,4 δις ευρώ από 4,3 δις ευρώ που ήταν το 2006.

Πίνακας 3.9.1.Β.: Δράσεις για εξωστρέφεια

	2004	2005	2006	2007
Εμπορικό Ισοζύγιο αγαθών (εκατ. €)	-25.435,80	-27.558,90	-35.286,30	-41.499,20
Ξένες Άμεσες Επενδύσεις-Εκροές (δισ. €)	0,8	1,1	3,3	3,9
Ξένες Άμεσες Επενδύσεις-Εισροές (δισ. €)	1,6	0,5	4,3	1,4

Πηγές: Τράπεζα της Ελλάδος, Eurostat

3.10 Αγροτική Οικονομία

Η ευρωπαϊκή γεωργία καλείται σήμερα να εκπληρώσει πολλαπλά καθήκοντα και συγκεκριμένα την παραγωγή τροφίμων ποιότητας, τη διασφάλιση της ασφάλειας των τροφίμων, την προστασία του περιβάλλοντος (ύδατα και έδαφος), το τοπίο, καθώς και τη διατήρηση και διάδοση των τοπικών πολιτιστικών παραδόσεων. Για το λόγο αυτό, η προσοχή όλων κατά τα τελευταία χρόνια επικεντρώθηκε όχι μόνο σε θέματα που συνδέονται με την αποτελεσματικότητα και τις ικανότητες ανταγωνισμού των διαφόρων αγροεπιτιστιτικών κλάδων, αλλά και στις πολλαπλές λειτουργίες της γεωργίας και το ρόλο που διαδραματίζει ο πρωτογενής τομέας ως βασικό στοιχείο της ανάπτυξης της υπαίθρου, σε πλήρως βιώσιμη μορφή. Στο πλαίσιο αυτό οι αγροτικές επιχειρήσεις θα πρέπει να αντιμετωπίσουν τις προκλήσεις που προέρχονται από ένα μεγαλύτερο άνοιγμα της αγοράς σε διεθνές επίπεδο και να αναλάβουν τις ευθύνες τους σε σχέση με την αντιμετώπιση της αλλαγής του κλίματος, οι συνέπειες της οποίας είναι όλο και πιο φανερές σε επίπεδο περιβάλλοντος.

Στη χώρα μας τα κύρια χαρακτηριστικά

του αγροτικού τομέα είναι η εγκατάλειψη της υπαίθρου και η συρρίκνωση του αγροτικού πληθυσμού, η γήρανση του πληθυσμού της υπαίθρου, η εκτίναξη στα ύψη του ελλείμματος του εμπορικού αγροτικού ισοζυγίου, το άνοιγμα της ψαλίδας μεταξύ τιμών παραγωγών και καταναλωτή.

Το άνοιγμα της ψαλίδας μεταξύ τιμών παραγωγού και καταναλωτή, το οποίο φθάνει συνήθως από 300-800%, έχει ως αποτέλεσμα, οι μεν παραγωγοί αγροτικών προϊόντων να πωλούν σε χαμηλές τιμές, οι δε καταναλωτές αγροτικών προϊόντων να πληρώνουν πολλαπλάσια χρήματα για τα ίδια προϊόντα. Αυτό άλλωστε (χαμηλό εισόδημα) αποτυπώνεται και στον εισοδηματικό δείκτη A^5 , που για το έτος 2007 μειώθηκε κατά -0,3%, ενώ σε όλη την εξεταζόμενη περίοδο 2000-2007, μόνο 3 χρονιές βρέθηκε με θετικό πρόσημο.

Η Ο.Κ.Ε. έχει προτείνει σε προηγούμενη Γνώμη της⁶ τη βελτίωση του δικτύου διάθεσης των αγροτικών προϊόντων για το λόγο ότι αυτό λειτουργεί με τέτοιο τρόπο, ώστε να υφίσταται σημαντική διαφορά μεταξύ της τιμής του παραγωγού και της τιμής που διατίθενται τα αγροτικά προϊόντα στον τελικό

5 Ο εισοδηματικός δείκτης A αποτυπώνει την εξέλιξη του αγροτικού εισοδήματος. Σε αυτόν συμπεριλαμβάνονται οι εκροές της αγροτικής παραγωγής, μείον τις εισροές, μείον τις αποσβέσεις, συν τις επιδοτήσεις και το Φ.Π.Α.

6 Γνώμη Πρωτοβουλίας αρ. 151 «Ακρίβεια-Κοινωνικοοικονομικές επιπτώσεις της», Μάρτιος 2006.

καταναλωτή. Κρίνεται επομένως επιβεβλημένη η ενθάρρυνση της λειτουργίας δομών, συμπεριλαμβανομένων των αγροτικών συνεταιρισμών που να μπορούν να διακινούν αποτελεσματικά την παραγωγή και να τροφοδοτούν την αγορά με κανονική ροή και χωρίς υπερβολικές επιβαρύνσεις των τιμών.

Ένα άλλο σημαντικό θέμα είναι αυτό της σύνδεσης του τουρισμού με τη γεωργία. Η χώρα μας δέχεται κάθε χρόνο εκατομμύρια τουρίστες και με κατάλληλη διαφημιστική προβολή των αγροτικών μας προϊόντων θα μπορούσε να εξασφαλίσει, αφ' ενός μεν σημαντική κατανάλωσή τους από τους τουρίστες, αφετέρου δε ένα ικανοποιητικό εισόδημα για τους Έλληνες αγρότες.

Όσον αφορά τη διαπραγμάτευση για τον έλεγχο υγείας της ΚΑΠ, δυστυχώς οι προτάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και της Επιτρόπου κ. Μπόελ δεν δίνουν λύση όσον αφορά την προστασία του καταναλωτή και των παραγωγών αγροτικών προϊόντων. Αντιθέτως, περικόπτουν χρήματα από το εισόδημα των παραγωγών, δηλαδή από τις ενισχύσεις.

Σημαντική πληγή τόσο για την αγροτική μας οικονομία όσο και για το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών, αποτελεί η συνεχής διεύρυνση του ελλείμματος του εμπορικού αγροτικού ισοζυγίου. Έτσι, το έτος 2007 εκτινάχθηκε στα -2.999 εκ. € που αποτελεί και τη χειρότερη επίδοση όλων των ετών, ενώ και όλη την εξεταζόμενη περίοδο το αγροτικό ισοζύγιο παραμένει έντονα αρνητικό.

Όσον αφορά στις εξαγωγές αγροτικών προϊόντων, αυτές αυξήθηκαν κατά 20,77% μεταξύ των ετών 2003-2007, όμως αυξήθηκε ταυτόχρονα και η αξία των εισαγωγών αγροτικών προϊόντων κατά 34,25%. Θα πρέπει επιπλέον να τονίσουμε ότι το τελευταίο έτος, (2007) οι εξαγωγές αγροτικών προϊό-

ντων σημείωσαν μείωση κατά -2,5%.

Όσον αφορά στην ποσοστιαία συμμετοχή της πρωτογενούς παραγωγής στο ΑΕΠ, αυτή συνεχίζει την αρνητική της πορεία, που σημαίνει βέβαια ότι ο πρωτογενής τομέας μειώνεται.

Τέλος, πολύ μεγάλη αρνητική επίδραση στην αγροτική παραγωγή έχουν οι τεράστιες αυξήσεις στο κόστος των εισροών αγροτικών προϊόντων που επιδεινώνουν ακόμα περισσότερο την κατάσταση. Μόνο κατά τα τελευταία έτος, η αύξηση του κόστους των εισροών στη γεωργία-κτηνοτροφία ήταν κατακόρυφη και πιο συγκεκριμένα, οι αυξήσεις στα λιπάσματα ήταν έως και 118%, στο πετρέλαιο πάνω από 50% και οι τιμές των ζωοτροφών διπλασιάστηκαν.

Θετικό σημείο αποτελεί η αύξηση των ακαθάριστων επενδύσεων παγίου κεφαλαίου από τη γεωργία που το 2006 αυξήθηκε κατά 6,97% σε σχέση με το 2005.

Οι προαναφερόμενες αρνητικές εξελίξεις επιτείνονται από την καθυστέρηση του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων να ξεκινήσει την υλοποίηση του «Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης 2007-2013 Αλέξανδρος Μπαλτατζής», με έμφαση στα σχέδια βελτίωσης γεωργικών εκμεταλλεύσεων και την επιδότηση της πρώτης εγκατάστασης νέων αγροτών, (επειδή καθυστερεί η απορρόφηση των κοινοτικών πόρων του Γ' Κ.Π.Σ.), στη μη καταβολή στους αγρότες της επιστροφής του ειδικού φόρου κατανάλωσης καυσίμων για αγροτική χρήση, στη μη ενεργοποίηση των κρατικών ελεγκτικών μηχανισμών για τη μείωση της ψαλίδας τιμών παραγωγού και καταναλωτή και τέλος, στην έλλειψη εφαρμογής εξειδικευμένων πολιτικών σε βασικά αγροτικά προϊόντα (ελαιόλαδο, βαμβάκι, καπνός, κρασί, φρούτα και λαχανικά, κρέας, γάλα κ.λπ.).

Πίνακας 3.10.1.B.: Αγροτική οικονομία

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Δείκτης πρωτογενούς παραγωγής (% συμμετοχής των κλάδων γεωργίας, κτηνοτροφίας, δασοκομίας, αλιείας στο ΑΕΠ)	5,74	5,59	5,44	5,41	4,71	4,32	3,71	3,59
Ακαθάριστες επενδύσεις παγίου κεφαλαίου από τη γεωργία (εκατ. ευρώ)	1087,6	1130,3	1289,4	1506,9	1879,1	2033,2	2175,0	
Εισοδηματικός δείκτης Α (% μεταβολή)	-3,29	1,69	-3,4	-8,01	-6,38	0,67	1,19	-0,3
Αγροτικό ισοζύγιο (εκατ. ευρώ)				-1.929	-2.447	-1.993	-2.177	-2.999
Εξαγωγές αγροτικών προϊόντων (εκατ. ευρώ)				3.038	2.851	3.410	3.763	3.669
Εισαγωγές αγροτικών προϊόντων (εκατ. ευρώ)				4.967	5.297	5.402	5.940	6.668

Πηγή: ΕΣΥΕ

4. Κοινωνία της Γνώσης

4.1 Επενδύσεις σε Έρευνα και Καινοτομία

Οι επενδύσεις στην έρευνα και την καινοτομία και η μετάβαση στην «Κοινωνία της Γνώσης», αποτελούν σημαντικές διαρθρωτικές προτεραιότητες τόσο της στρατηγικής της Λισαβόνας όσο και του Εθνικού Προγράμματος Μεταρρυθμίσεων στην Ελλάδα.

Η αποτελεσματικότητα των επενδύσεων στην έρευνα και την καινοτομία εξαρτάται και από το επίπεδο εκπαίδευσης των κατοίκων μιας χώρας και ειδικά των νέων. Το επίπεδο εκπαίδευσης των νέων στην Ελλάδα κρίνεται ικανοποιητικό, καθώς τα άτομα ηλικίας 20 έως 24 ετών σε ποσοστό 82,1% το 2007 έχουν ολοκληρώσει την δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Το ποσοστό αυτό, αν και είναι το 15ο στην Ευρώπη των 27 κρατών-μελών, είναι μεγαλύτερο από τον μέσο όρο της Ε.Ε.-27 (78,1%).

Η ακαθάριστη εθνική δαπάνη για έρευνα το 2007 αντιστοιχεί στο 0,57% του ΑΕΠ και η ιδιωτική δαπάνη στο 0,17%, έναντι του στόχου για 1,5% των ερευνητικών δαπανών στο ΑΕΠ. Τα συγκεκριμένα μεγέθη δεν εμφανίζουν σημαντικές μεταβολές τα τελευταία έτη. Ωστόσο, θετικές εξελίξεις αποτελούν, αφενός η συνεχής αύξηση του αριθμού των ερευνητών στην χώρα, ο αριθμός των οποίων το 2005 ανήλθε σε 33.396 άτομα και αφετέρου η συνεχής αύξηση του ποσοστού των απασχολούμενων σε κλάδους έντασης γνώσης στο σύνολο του εργατικού δυναμικού.

Η μέχρι σήμερα πολιτική της χώρας για την έρευνα και την καινοτομία έχει δύο βασικά χαρακτηριστικά:

- Τη θεώρηση της καινοτομίας ως ένα υποσύνολο της ερευνητικής πολιτικής. Μερικές εξαιρέσεις από τον κανόνα αυτόν σημειώνονται από τις πολιτικές προώθησης των επενδύσεων και της επιχειρηματικότητας.

- Τη θεώρηση της καινοτομίας και της έρευνας ως διακριτού τομέα κυβερνητικής δράσης, ανεξάρτητου και ασύνδετου από τους άλλους τομείς της πολιτικής.

Η Ο.Κ.Ε. θεωρεί⁷ ότι και τα δυο προαναφερόμενα στοιχεία αποτελούν θεμελιώδεις αδυναμίες που, αν δεν ξεπεραστούν, θα είναι δύσκολο για τη χώρα να ξεφύγει από το αναπτυξιακό υπόδειγμα που την κρατάει στην περιφέρεια της Ευρώπης.

Επίσης, χαρακτηριστικό του αναπτυξιακού υποδείγματος της Ελλάδας, είναι ότι αυτό βασίστηκε στη μεταφορά ενσωματωμένης τεχνολογίας. Οι δαπάνες για βιομηχανική έρευνα είναι στο 15% του κοινοτικού μέσου όρου και φθίνουν, αλλά και οι δαπάνες για τεχνολογίες πληροφορίας και επικοινωνιών, όχι μόνον είναι χαμηλότερες από τον μέσον όρο, αλλά χάνουν έδαφος μεταξύ 2002 και 2005. Σύμφωνα με την τελευταία έκθεση⁸ του Global Entrepreneurship Monitor, μόνον το 7,5% από τις νέες επιχειρηματικές πρωτοβουλίες μπορεί να χαρακτηριστούν ως «υψηλής και μέσης τεχνολογίας»⁹. Ιδιαίτερα χαμηλό επίσης είναι και το ποσοστό συμμετοχής του ιδιωτικού τομέα στη συνολική χρηματοδότηση της έρευνας.

Τα μέτρα αναδιάρθρωσης σύμφωνα με τις απόψεις της Ο.Κ.Ε., οι οποίες έχουν ήδη

κατατεθεί, θα πρέπει να ενισχυθούν στην κατεύθυνση:

- α) δημιουργίας αγοράς για καινοτομικά προϊόντα με ενεργό ρόλο της πολιτικής δημόσιων προμηθειών και εθνικών σταθεροτύπων,
- β) βελτίωσης της αναπτυξιακής απόδοσης και παράλληλα αύξησης και αποτελεσματικότερης αξιοποίησης των διατιθέμενων πόρων,
- γ) βελτίωσης του θεσμικού πλαισίου και ενίσχυσης των μηχανισμών παραγωγικής αξιοποίησης των αποτελεσμάτων της έρευνας από τις επιχειρήσεις. Οι δείκτες που καταγράφουν την καινοτόμο δραστηριότητα¹⁰ των επιχειρήσεων δείχνουν μια σημαντική υστέρηση σε σχέση με επιλεγμένες χώρες της ΕΕ που πριν από μερικά χρόνια θεωρούσαμε ότι ανήκαν στην ίδια κατηγορία με την Ελλάδα στο πλαίσιο της ΕΕ.

Η ελλιπής ανάπτυξη της καινοτόμου δραστηριότητας στην Ελλάδα αποτυπώνεται και στη σταθεροποίηση του δείκτη συνολικής καινοτομίας που υπολογίζει το European Innovation Scoreboard στο 0,26 τα τελευταία χρόνια με αποτέλεσμα η Ελλάδα να υποχωρεί στη σχετική κατάταξη χωρών.

7 Γνώμη Ο.Κ.Ε. αρ. 197 «Προτάσεις της Ο.Κ.Ε. στο νέο κύκλο της Στρατηγικής της Λισαβόνας»

8 Foundation for Economic and Industrial Research (IOBE): *Entrepreneurship in Greece 2006-2007*, Nov 2007, for the Global Entrepreneurship Monitor.

9 Η Ελλάδα είναι 12^η ως προς αυτόν το δείκτη.

10 Σύμφωνα με την Ετήσια Έκθεση για την Ανταγωνιστικότητα του 2006: α) το ποσοστό των επιχειρήσεων που χρησιμοποιούν στη λειτουργία τους κάποια καινοτόμο δραστηριότητα ως προς το σύνολο των επιχειρήσεων ήταν 18% το 2004, σε σύγκριση με 34,4% που είναι ο αριθμητικός μέσος στην Ευρώπη των 15. β) Τα έσοδα από νέα ή σημαντικά βελτιωμένα προϊόντα (καινούργια στην αγορά) ως ποσοστό των συνολικών εσόδων ήταν για το σύνολο των επιχειρήσεων το 2004 μόλις 4,8% στην Ελλάδα (12^η θέση στην Ευρώπη των 15 και 19^η στην Ευρώπη των 27), σε σύγκριση με 5,9% στην Ευρώπη των 15 και 6,4% στην Ευρώπη των 27. γ) Ικανοποιητικά ήταν τα αντίστοιχα έσοδα για προϊόντα που δεν είναι καινούργια στην αγορά και τα οποία το 2004 ήταν 6,2% στην Ελλάδα (6^η θέση στην Ευρώπη των 15 και 12^η στην Ευρώπη των 27), σε σύγκριση με 6,5% στην Ευρώπη των 15 και 6,2% στην Ευρώπη των 27.

Πίνακας 4.1.1.B.: Επενδύσεις σε έρευνα και καινοτομία

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Ακαθάριστη εθνική δαπάνη για έρευνα (% ΑΕΠ)		0,5822		0,5709	0,5515	0,5808	0,5713
Ιδιωτική δαπάνη για έρευνα (% ΑΕΠ)	0,1465	0,1901	0,1822	0,1831	0,17313	0,1799	0,1716
Ποσοστό απασχολουμένων σε κλάδους έντασης γνώσης (% στο σύνολο του εργατικού δυναμικού)	21,76	22,48	22,75	23,08	24,90	24,54	24,96
Συγκεντρωτικός δείκτης καινοτομίας			0,26	0,26	0,26	0,25	0,26
Καινοτόμος δραστηριότητα των επιχειρήσεων					18,0		
Έσοδα των επιχειρήσεων από νέα ή σημαντικά βελτιωμένα προϊόντα (καινούρια στην αγορά) % στα συνολικά έσοδα					4,8		
Έσοδα των επιχειρήσεων από νέα ή σημαντικά βελτιωμένα προϊόντα (όχι καινούρια στην αγορά) % στα συνολικά έσοδα					6,2		

Πηγές: Eurostat, European Innovation Scoreboard, Υπουργείο Ανάπτυξης

4.2 Δημόσια δαπάνη για εκπαίδευση

Οι δημόσιες δαπάνες για την εκπαίδευση στην Ελλάδα εμφανίζουν στασιμότητα στο 3% ως ποσοστό του ΑΕΠ, ενώ οι συγκρίσεις με την Ε.Ε.-27 δείχνουν ότι βρισκόμαστε πολύ κάτω από τον μέσο όρο. Το γεγονός αυτό έρχεται σε αντίθεση με τη διατυπωμένη θέση της κυβέρνησης για αύξηση των δαπανών για την εκπαίδευση. Σε επίσης χαμηλό επίπεδο βρίσκεται και το ύψος των ιδιωτικών δαπανών για την εκπαίδευση ως ποσοστό του ΑΕΠ.

Βέβαια το πρόβλημα της εκπαίδευσης στη χώρα μας δυστυχώς δεν είναι μόνο οικονομικό. Απουσιάζει παντελώς η ολοκληρωμένη προσέγγιση του εκπαιδευτικού

συστήματος και ένα αποτελεσματικό σύστημα σύνδεσής του με τις ανάγκες και τα χαρακτηριστικά της ελληνικής κοινωνίας και οικονομίας.

Όπως αναφέρεται από την Ο.Κ.Ε.¹¹, η εκπαίδευση είναι ένα συνολικό σύστημα που αφορά τη σχέση με τον κόσμο και τη γνώση. Οι πρόσφατες νομοθετικές παρεμβάσεις δεν χαρακτηρίζονται από την προαναφερόμενη ενιαία λογική προσέγγισης του συνόλου της εκπαιδευτικής διαδικασίας, με αποτέλεσμα οι όποιες θετικές επιπτώσεις τους να είναι αποσπασματικές. Η ποιοτική βελτίωση του εκπαιδευτικού συστήματος απαιτεί μεταρρυθμίσεις, οι οποίες μέχρι σήμερα δεν έχουν ληφθεί, οι οποίες θα εστιάσουν, μεταξύ άλλων, και στα εξής μείζονα θέματα:

11 Γνώμη Νο 162. «Αλλαγές θεσμικού πλαισίου για τη δομή και λειτουργία των ΑΕΙ», Νοέμβριος 2006.

- α) στην ενθάρρυνση της κινητικότητας, τη σύνδεση με την παραγωγή, την υγιή επιχειρηματικότητα και τις τοπικές κοινωνίες,
- β) στη διάχυση των αποτελεσμάτων του εκπαιδευτικού συστήματος στην κοινωνία και οικονομία
- γ) στην ουσιαστική αξιολόγηση διδασκόντων, διδασκομένων, εκπαιδευτικού και ερευνητικού έργου,
- δ) στην ανάδειξη της έρευνας και της παραγωγής νέας γνώσης ως ενός από τα δύο βασικά (μαζί με τη διδασκαλία) συστατικά της λειτουργίας των τριτοβάθμιων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων,
- ε) στην οικονομική ενίσχυση της εκπαίδευσης και έρευνας, τόσο με την αύξηση των διατιθέμενων κονδυλίων, όσο και με εστιασμένες παρεμβάσεις που θα επιτρέψουν την καλύτερη αξιοποίηση των ήδη διατιθέμενων ποσών.

Πίνακας 4.2.1.Β.: Δημόσια δαπάνη για εκπαίδευση

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Δημόσια δαπάνη για εκπαίδευση (% ΑΕΠ)	2,97	2,93	2,96	2,99	3,14	3,11	3,13	3,09
Ιδιωτική δαπάνη για εκπαίδευση (% ΑΕΠ)	0,24	0,21	0,17	0,20	0,19	0,25		

Πηγές: ΥΠΟΙΟ, Eurostat

5. Αγορές κεφαλαίου

Η πιο πρόσφατη εξέλιξη στην αγορά κεφαλαίων αποτελεί η εφαρμογή της οδηγίας MiFID στην ελληνική κεφαλαιαγορά. Η συγκεκριμένη οδηγία είχε σαν σκοπό τη ριζική αλλαγή στον παραδοσιακό τρόπο λειτουργίας της Ευρωπαϊκής βιομηχανίας επενδύσεων, καταργώντας το μονοπώλιο των οργανωμένων αγορών και θεσπίζοντας νέους κανόνες σχετικά με τις χρηματιστηριακές επενδύσεις. Ουσιαστικά, η οδηγία παρεμβαίνει και τροποποιεί τους θεμελιακούς κανόνες λειτουργίας των κεφαλαιαγορών με στόχο τη μείωση του κόστους των συναλλαγών μέσω του ανταγωνισμού, αλλά και κυρίως την προστασία των επενδυτών.

Όμως στη χώρα μας, μέχρι τώρα τουλάχιστον,

δεν έχει εφαρμοστεί ένα σύστημα παρακολούθησης για το πού, πώς και πότε γίνονται καθημερινά οι συναλλαγές σε μετοχές και παράγωγα προϊόντα εκτός Χ.Α.Α. (Χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών). Είναι προφανές, ότι η παραπάνω κατάσταση δεν μπορεί να διατηρηθεί για πολύ χρόνο και συνεπώς είναι άμεση η ανάγκη εφαρμογής ενός τέτοιου συστήματος. Διαφορετικά πλήττεται σε σημαντικό βαθμό η διαφάνεια, που φαίνεται ότι υπάρχει στις οργανωμένες αγορές, όπου η πληροφόρηση είναι άμεση και λεπτομερής.

Όσον αφορά στους δείκτες παρακολούθησης παρατηρούμε ότι:

- Ο Γενικός Δείκτης Χ.Α.Α. ακολουθεί μια έντονη πτωτική πορεία, κατά τη

διάρκεια του 2008, φθάνοντας τις 3.986 μονάδες τον Μάρτιο και 3.649 μονάδες τον Ιούνιο 2008. Η διεθνής πτωτική κρίση φαίνεται ότι αφήνει έντονα τα σημάδια της στον Γενικό Δείκτη Χ.Α.Α., όπως βέβαια και η συνεχής άνοδος των επιτοκίων στην ευρωζώνη.

- Όσον αφορά στον κύκλο εργασιών αμοιβαίων κεφαλαίων κατά το 2007, παρουσιάζεται αυξημένος κατά 9,09% σε σχέση με το 2006, ενώ την αμέσως προηγούμενη χρονιά είχε παρουσιάσει πτώση κατά 14,44%, αποτέλεσμα των πολλών ρευστοποιήσεων που πραγματοποιήθηκαν κατά τη χρονιά αυτή.
- Ο κύκλος εργασιών των εισηγμένων εταιρειών επενδύσεων χαρτοφυλακίου αυξήθηκε το 2007 σε σχέση με το 2006 κατά 16 εκ. € ή κατά ποσοστό 4,16%.

- Σύμφωνα με τα στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδας, τα μέσα ετήσια επιτόκια ταμειυτηρίου κατά τη χρονιά που πέρασε αυξήθηκαν κατά 2,63% σε σχέση με το 2006 και σε απόλυτους αριθμούς μόνο κατά 0,03%. Τέλος, τα επιτόκια δανείων χωρίς καθορισμένη διάρκεια, το 2007 έφθασαν το 14,46% έναντι 14,09%, με άλλα λόγια αυξήθηκαν κατά 2,63%.

Οι τελευταίοι δύο δείκτες καταδεικνύουν την τεράστια διαφορά επιτοκίων καταθέσεων και δανεισμού που υπάρχει στην Ελληνική τραπεζική αγορά. Μια διαφορά που ξεπερνά τις 13 ποσοστιαίες μονάδες και έχει ως αποτέλεσμα το ακριβό χρήμα και συγκεκριμένα τη μεγάλη επιβάρυνση των δανειοληπτών και τις μικρές αποδόσεις των καταθετών και αφετέρου την αύξηση των κερδών των τραπεζικών ιδρυμάτων στη χώρα μας.

Πίνακας 5.1.Β.: Αγορές Κεφαλαίου

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Κύκλος εργασιών αμοιβαίων κεφαλαίων (δισ. €)			25.385	30.398	31.647	27.944	23.910	26.083	20.690*
Κύκλος εργασιών εισηγμένων εταιρειών επενδύσεων χαρτοφυλακίου (εκατ. €)	2.280		1.710	1.410	1.338	355	385	401	352,2*
Γενικός δείκτης ΧΧΑ (% 1980=100)	3.388,90	2.591,60	1.748,40	2.263,6	2.786,2	3.663,9	4.394,1	5.178,80	3.986
Μέσα ετήσια επιτόκια ταμειυτηρίου (επιτόκια καταθέσεων)	5,7	2,41	1,09	0,92	0,9	0,88	0,98	1,14	1,17
Επιτόκια δανείων				14,41	13,81	13,36	13,45	14,09	14,46

* Μάιος 2008

Πηγές: Τράπεζα της Ελλάδος, Ένωση Θεσμικών Επενδυτών

6. Περιβάλλον και βιώσιμη ανάπτυξη

Παρατηρείται σημαντικό πρόβλημα ενημέρωσης όσον αφορά στους δείκτες παρακολούθησης των εξελίξεων στην ενότητα «Περιβάλλον και βιώσιμη ανάπτυξη». Τα στοιχεία τα οποία είναι διαθέσιμα δεν έχουν μεταβληθεί αναφορικά με τα αντίστοιχα της περσινής χρονιάς, τα οποία σταματούν στο 2005. Το γεγονός των ελλিপών στατιστικών στοιχείων για τους περιβαλλοντικούς δείκτες, το οποίο έχει διαπιστωθεί και από τους λοιπούς Ευρωπαίους, έχει εκθέσει τη χώρα μας στο διεθνή χώρο. Έτσι, φθάσαμε στο σημείο να αποβληθεί η χώρα μας από τη συνθήκη του Κιότο, μέχρι να συμμορφωθούμε, όσον αφορά στην προσκόμιση ικανοποιητικών στατιστικών στοιχείων αναφορικά με τις εκπομπές αερίων υπευθύνων για το φαινόμενο του θερμοκηπίου. Η χώρα μας έχει δεσμευτεί να μην αυξήσει τις εκπομπές της πάνω από το 25%, κάτι το οποίο είναι πρακτικά βέβαιο ότι δεν θα μπορέσει να το τηρήσει. Ήδη η Ελλάδα έχει υπερβεί την τεθείσα οροφή, ενώ αν συνεχίσει με τις ίδιες τάσεις, το 2010 προβλέπεται ότι οι εκπομπές των αερίων του θερμοκηπίου θα είναι αυξημένες κατά περισσότερο από 35% σε σύγκριση με το έτος βάσης (1995).

Σχετικά με τη μείωση των εκπομπών αερίων, η Ο.Κ.Ε. στη Γνώμη της για την Κλιματική αλλαγή¹² έχει προτείνει την υιοθέτηση ενός φιλόδοξου στόχου για την Ελλάδα, στο πλαίσιο της ευρωπαϊκής πολιτικής για τη μείωση των εκπομπών αερίων του φαινομένου του θερμοκηπίου και της διαμόρφωσης των δεσμεύσεων που η Ελλάδα είναι διατεθειμένη να αναλάβει μέχρι το 2020. Ένας πιθανός φιλόδοξος στόχος είναι να

επιστρέψουν οι εκπομπές έως το έτος αυτό στο επίπεδο εκπομπών βάσης, δηλαδή στα 111 εκ.τόνους. Ο στόχος αυτός μπορεί να επιτευχθεί με τη μείωση της ζήτησης ενέργειας κατά 20% και την αξιοποίηση των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας (ΑΠΕ) για την κάλυψη του 20% της συνολικής ενεργειακής ζήτησης, καθώς και με δράσεις σε άλλους τομείς, όπως οι βιομηχανικές διεργασίες, τα απόβλητα και η γεωργία.

Όσον αφορά στο ποσοστό της καταναλισκόμενης ενέργειας που προέρχεται από ΑΠΕ, αυτό με βάση τα στοιχεία του 2005 ανέρχεται μόλις στο 10%. Ο εθνικός στόχος είναι το ποσοστό συμμετοχής των ΑΠΕ στην ακαθάριστη κατανάλωση ηλεκτρικής ενέργειας της χώρας να φθάνει το 20,1% μέχρι το 2010 και το 29% μέχρι το 2020. Ο προαναφερόμενος στόχος θεωρείται υπεραισιόδοξος, αν λάβουμε υπόψη μας τις εκτιμήσεις του Υπουργείου Ανάπτυξης¹³ για το βασικό σενάριο ηλεκτροπαραγωγής από ΑΠΕ το 2010.

Τέλος, σημαντικός είναι ο ρόλος του Εθνικού Χωροταξικού Σχεδιασμού στον τομέα του περιβάλλοντος. Το Εθνικό Χωροταξικό Σχέδιο πρόσφατα ψηφίστηκε από την Ελληνική Βουλή, αλλά πρέπει να ολοκληρωθεί το συντομότερο το θεσμικό πλαίσιο για την εφαρμογή του. Σύμφωνα με την Ο.Κ.Ε. βασικές προτεραιότητες ενός βιώσιμου χωροταξικού σχεδιασμού είναι ότι: πρέπει να σταματήσουν οι περιβαλλοντικές καταστροφές από την άναρχη ανάπτυξη, η απόλυτη προστασία του συνόλου των στοιχείων της πολιτιστικής κληρονομιάς, η διαφύλαξη του συνόλου του φυσικού κεφαλαίου και της γεωργικής γης, η μη καταστρατήγηση του άρθρου 24 του Συντάγματος, η κατάρτιση βιώσιμης ενεργειακής πολιτικής, καθώς επί-

12 Αρ. Γνώμης 192, Ιανουάριος 2008

13 4^η Εθνική Έκθεση του Υπουργείου Ανάπτυξης

σης και η ενσωμάτωση του κριτηρίου της περιβαλλοντικής προστασίας σε όλες τις δημόσιες πολιτικές, όπως απαιτεί και η ΕΕ.

Η Ο.Κ.Ε. θεωρεί ότι οι παραπάνω προτεραιότητες δυστυχώς απουσιάζουν από το νέο χωροταξικό σχέδιο.

Πίνακας 6.1.Β.: Περιβάλλον και βιώσιμη ανάπτυξη

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Ενεργειακή ένταση της οικονομίας Χιλιόγραμμα πετρελαίου ανά χίλια € 1995=100	263,63	260,63	257,97	247,77	240,64	236,54	
Εκπομπές αερίων υπεύθυνων για το φαινόμενο του θερμοκηπίου 1990=100	118,6	120	119,8	123,6	123,9	125,4	
Όγκος μεταφοράς εμπορευμάτων ως προς το ΑΕΠ Αναλογία τόνων – χιλιομέτρων και ΑΕΠ 1995=100				108		120,8	167,1
Συνολικά έσοδα από περιβαλλοντικούς φόρους % ΑΕΠ	2,56	2,8	2,51	2,39	2,37	2,25	
Μερίδιο της ανανεώσιμης ενέργειας	7,7	5,2	6,2	9,7	9,5	10	

Πηγή: Eurostat

7. Περιφερειακή και κοινωνική συνοχή

Σύμφωνα με την Eurostat, οι περιφερειακές ανισότητες στις χώρες-μέλη της ΕΕ είναι γενικώς μεγαλύτερες από ό,τι στην Ελλάδα.

Το πρόβλημα επομένως εστιάζεται στο μοντέλο ανάπτυξης (εξάρτηση από λίγες παραγωγικές δραστηριότητες, χαμηλό τεχνολογικό επίπεδο, εξάρτηση από το κέντρο) και την ανταγωνιστικότητα των ελληνικών περιφερειών όπως αναφέρεται στην Γνώμη της Ο.Κ.Ε. για το νέο ΕΠΜ¹⁴.

Οι περιφερειακές ανισότητες στην απα-

σχόληση είναι σε σχετικά χαμηλά επίπεδα και παρουσιάζουν μείωση συνολικά μετά το 2000, αν και υπάρχει μια μικρή αυξητική τάση μετά το 2003. Πρέπει βέβαια να σημειωθεί ότι οι ανισότητες αυτές είναι πολύ υψηλότερες αναφορικά με την απασχόληση των γυναικών, αν και ο σχετικός δείκτης βρίσκεται κάτω από τον μέσο όρο στην Ε.Ε - 25.

Σύμφωνα με τις θέσεις της Ο.Κ.Ε., προς την κατεύθυνση της περιφερειακής συνοχής θα μπορούσε να συμβάλει θετικά η εκπόνηση του Εθνικού και των Ειδικών Χωροταξικών Σχεδίων, καθώς ορίζουν το τοπίο σε σχέση με πολλά θέματα περιφερειακής ανάπτυξης. Επίσης, στη Γνώμη για την πρόταση νόμου για την αποβιομηχάνιση¹⁵, η Ο.Κ.Ε. έχει επισημάνει ότι η περιφερειακή συνοχή

14 Γνώμη Ο.Κ.Ε. αρ. 197 «Προτάσεις της Ο.Κ.Ε. στο νέο κύκλο της Στρατηγικής της Λισαβόνας».

15 Γνώμη Ο.Κ.Ε. αρ. 163 «Προγράμματα ανασυγκρότησης περιοχών που αντιμετωπίζουν βιομηχανική κρίση», Νοέμβριος 2006.

δεν μπορεί να επιτευχθεί με εφαρμογή μόνον προγραμμάτων που κινούνται με κεντρική κατεύθυνση και ευθύνη. Η Ο.Κ.Ε. επομένως θεωρεί ότι χρειάζεται να δρομολογηθούν άμεσες δράσεις που θα αλλάζουν τη σχέση περιφέρειας – κέντρου στη διαδικασία διαμόρφωσης και υλοποίησης των προγραμμάτων ανάπτυξης.

Οι δείκτες οι οποίοι καταγράφουν στο σύστημα δεικτών παρακολούθησης του Εθνικού Προγράμματος Μεταρρυθμίσεων

από την Ο.Κ.Ε. την εξέλιξη της κοινωνικής συνοχής, δείχνουν ότι στον τομέα αυτό παρατηρείται στασιμότητα ως ελαφρά επιδείνωση. Ο λόγος ορίου φτώχειας πριν τις κοινωνικές αναδιανομές παραμένει στο 23% το 2006, ενώ ίδιος λόγος μετά τις κοινωνικές αναδιανομές αυξάνεται από το 20% στο 21% το 2006. Σε ό,τι αφορά όμως την ανισότητα της κατανομής του εισοδήματος, υπάρχει σαφής επιδείνωση, καθώς ο σχετικός δείκτης αυξάνεται από το 5,8 στο 6,1 το 2006.

Πίνακας 7.1.B.: Περιφερειακή και κοινωνική συνοχή

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Περιφερειακές ανισότητες στην απασχόληση	5,1	4,3	3,8	3,2	4,1	4,3	3,7
Περιφερειακές ανισότητες στην απασχόληση – Γυναίκες	9	8,6	8,2	6,5	8,3	8,4	7,7
Περιφερειακές ανισότητες στην απασχόληση – Άνδρες	3,3	2,6	2	2,1	2,5	2,9	2,6
Περιφερειακές ανισότητες στο κατά κεφαλήν ΑΕΠ *	17	16,8	16,3	16,4			
Λόγος ορίου φτώχειας μετά τις κοινωνικές αναδιανομές	20	20		21	20	20	21
Λόγος ορίου φτώχειας μετά τις κοινωνικές αναδιανομές - Γυναίκες	20	22		21	21	21	21
Λόγος ορίου φτώχειας μετά τις κοινωνικές αναδιανομές- Άνδρες	19	19		20	19	18	20
Λόγος ορίου φτώχειας πριν τις κοινωνικές αναδιανομές	22	23		24	23	23	23
Ανισότητα της κατανομής του εισοδήματος	5,8	5,7		6,4	5,9	5,8	6,1

Πηγές: Υπουργείο Ανάπτυξης, Eurostat

8. Εκσυγχρονισμός της δημόσιας διοίκησης

Όπως αναφέρεται στη Γνώμη της Ο.Κ.Ε., για το νέο ΕΠΜ¹⁶ δύο είναι οι βασικοί στόχοι που θα πρέπει να εξυπηρετεί η Δημόσια Διοίκηση για τις ανάγκες μιας αναπτυξιακής μεταρρυθμιστικής προσπάθειας:

- α) η εξυπηρέτηση του πολίτη-χρήστη των υπηρεσιών της, και
- β) ο συντονισμός των αναπτυξιακών πρωτοβουλιών των διαφόρων οικονομικών και κοινωνικών φορέων και η χάραξη εθνικών ή περιφερειακών προτεραιοτήτων.

Στο ΕΠΜ 2005-2008 αναγνωρίζεται ο καθοριστικός ρόλος που διαδραματίζει η δημόσια διοίκηση στη διαμόρφωση των κατάλληλων συνθηκών για την οικονομική και κοινωνική πρόοδο της χώρας και τίθενται στόχοι για τη βελτίωση της παραγωγικότητας και της ποιότητας των δημόσιων υπηρεσιών, την προώθηση της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης και την εισαγωγή των Τεχνολογιών Πληροφορίας και Επικοινωνίας στις λειτουργίες της δημόσιας διοίκησης, όπως επίσης και σε μέτρα θεσμικού εκσυγχρονισμού.

Η παρακολούθηση των δεικτών που αφορούν στον εκσυγχρονισμό της δημόσιας διοίκησης αποκαλύπτει ότι σημειώνεται πρόοδος σε ορισμένους τομείς, χωρίς όμως να διαφαίνονται αλλαγές σε ζητήματα βάθους, όπως η διαδικασία αξιολόγησης των κανονιστικών ρυθμίσεων και η διαφθορά.

Μια από τις θετικές εξελίξεις είναι η επιταχυνόμενη αύξηση του ποσοστού του πληθυσμού που χρησιμοποιεί το διαδίκτυο στις συναλλαγές με τις δημόσιες αρχές από 7%

το 2005 και 9% το 2006, σε 12% το 2007 (στοιχεία της Eurostat). Επίσης, το ποσοστό των επιχειρήσεων που χρησιμοποιούν το διαδίκτυο στις συναλλαγές με τις δημόσιες αρχές είναι πολύ υψηλό –82%– σε σύγκριση με τον ευρωπαϊκό μέσο όρο, ενώ έχει επίσης αυξηθεί σημαντικά, από 30% το 2006 σε 45% το 2007, το ποσοστό των βασικών δημοσίων υπηρεσιών που είναι διαθέσιμες ηλεκτρονικά.

Το έλλειμμα ενσωμάτωσης κοινοτικών οδηγιών στο εθνικό δίκαιο έχει περιοριστεί στο 1,7%, πολύ κοντά στο στόχο του 1,5%, δεν έχει σημειωθεί όμως αντίστοιχη πρόοδος και στις παραβάσεις, καθώς η Ελλάδα εξακολουθεί να βρίσκεται πάνω από το μέσο όρο των παραβάσεων με το συνολικό αριθμό να ανέρχεται σε 49. Επισημαίνεται η ιδιαίτερως χαμηλή επίδοση στην ενσωμάτωση των οδηγιών ή η εσφαλμένη εφαρμογή των κανόνων της εσωτερικής αγοράς. Ιδιαίτερως αρνητική κρίνεται η μη ενσωμάτωση (ή μερική ενσωμάτωση) σημαντικών οδηγιών, όπως η οδηγία για την περιβαλλοντική ευθύνη, τον οικολογικό σχεδιασμό ενεργοβόρων προϊόντων καθώς και για την αναγνώριση επαγγελματικών προσόντων. Επίσης, θα έπρεπε να προκαλεί ανησυχία το γεγονός ο δείκτης διαφθοράς έχει αυξηθεί στο 4,6 το 2007, από 4,4 το 2006, σύμφωνα με τον οργανισμό Transparency International. Η αποτίμηση της μεταναστευτικής πολιτικής αφορά μόνο το 2007, καθώς είναι διαθέσιμος ένας αριθμός αδειών παραμονής τον οποίο δημοσιεύει το Κέντρο Πληροφόρησης κατά του Ρατσισμού «Αντιγόνη».

Στοιχεία για την εκπαίδευση των δημοσίων υπαλλήλων δεν είναι διαθέσιμα, ενώ δεν υπάρχει καμία πρόοδος σχετικά με την αξιολόγηση των κανονιστικών ρυθμίσεων, που νομοθετήθηκε με την εγκύκλιο του Πρωθυπουργού της 18^{ης} Ιουλίου 2006.

16 Γνώμη Ο.Κ.Ε. αρ. 197 «Προτάσεις της Ο.Κ.Ε. στο νέο κύκλο της Στρατηγικής της Λισαβόνας»

Σύμφωνα με την Ο.Κ.Ε.¹⁷, παρά τους βελτιωμένους δείκτες που παρουσιάστηκαν ανωτέρω, εξακολουθούν να υφίστανται σημαντικά προβλήματα που επιδρούν ανασταλτικά στην αναπτυξιακή προσπάθεια της χώρας. Τα προβλήματα αυτά επικεντρώνονται:

- α) στο ότι η Δημόσια Διοίκηση παραμένει σε σημαντικό βαθμό εξαρτημένη από την εκάστοτε πολιτική εξουσία, γεγονός που συνεπάγεται έλλειψη συνέχειας και καθιστά αδύνατη την συσσώρευση γνώσεων και ικανοτήτων από το στελεχιακό δυναμικό,
- β) στο ότι οι αποφάσεις για τη χρηματοδότηση μέτρων πολιτικής δεν εντάσσονται σε έναν ενιαίο σχεδιασμό που περιέχει στόχους και χρονοδιαγράμματα για την υλοποίησή τους. Κυριαρχεί μια τρέχουσα διαχείριση μεμονωμένων ρυθμίσεων και μέτρων, η οποία δυσκολεύει το συντονισμό και μειώνει την αποδοτικότητα και την

ποιότητα των προσφερόμενων υπηρεσιών. Επιπρόσθετα απουσιάζει η ολοκληρωμένη θεώρηση των δραστηριοτήτων της διοίκησης, γεγονός που αναπαράγει μια κερματισμένη και άδηλη εν πολλοίς γνώση του περιεχομένου τους. Το γεγονός αυτό οδηγεί στην αδυναμία διαμόρφωσης ενός κεφαλαίου γνώσεων, ικανό να τροφοδοτήσει τόσο τις αναθεωρήσεις των πολιτικών και των λειτουργιών της διοίκησης όσο και την κατάρτιση του ανθρώπινου δυναμικού.

Σημαντικό εργαλείο για τον εκσυγχρονισμό και την αποδοτικότητα της δημόσιας διοίκησης, όπως έχει επανειλημμένα σημειωθεί, είναι η εφαρμογή της διαδικασίας αξιολόγησης των επιπτώσεων των κανονιστικών ρυθμίσεων *ex ante* και *ex post*. Δεν είναι όμως ενθαρρυντικό το γεγονός ότι δύο χρόνια μετά την έκδοση της σχετικής Πρωθυπουργικής Εγκυκλίου αυτό δεν εφαρμόζεται στις νέες κανονιστικές ρυθμίσεις.

Πίνακας 8.1.Β.: Δείκτες παρακολούθησης των στόχων για τον εκσυγχρονισμό της Δημόσιας Διοίκησης

	2005	2006	2007
Ποσοστό του πληθυσμού που χρησιμοποιεί το διαδίκτυο στις συναλλαγές με τις δημόσιες αρχές % πληθυσμού	7	9	12
Ποσοστό των επιχειρήσεων (10+) που χρησιμοποιούν το διαδίκτυο στις συναλλαγές με τις δημόσιες αρχές % επιχειρήσεων	81	84	82
Έλλειμμα ενσωμάτωσης κοινοτικών οδηγιών στο εθνικό δίκαιο %	3,7	2,8	1,7
Αποτίμηση της μεταναστευτικής πολιτικής: Αριθμός μεταναστών με άδεια παραμονής			481.501
Δείκτης διαφθοράς (βαθμολογία 1-10)	4,3	4,4	4,6
Δαπάνη συνεχούς εκπαίδευσης των δημοσίων υπαλλήλων % δημοσίων υπαλλήλων που πέρασαν από προγράμματα επανακατάρτισης			

Πηγές: Υπουργείο Ανάπτυξης, Ευρ. Επιτροπή, Παρατηρητήριο για την Κοινωνία της Πληροφορίας

17 Γνώμη Ο.Κ.Ε. αρ. 197 «Προτάσεις της Ο.Κ.Ε. στο νέο κύκλο της Στρατηγικής της Λισαβόνας»

9. Απασχόληση – κατάρτιση – εκπαίδευση

Μετά το τέλος της τριετίας, τα θέματα τα οποία αφορούν οι πολιτικές για την απασχόληση και την εκπαίδευση – κατάρτιση παραμένουν ανοιχτά. Η γενική εικόνα που προσφέρουν οι δείκτες παρακολούθησης για αυτή την ενότητα δεν διαφοροποιείται σημαντικά σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά. Οι δείκτες απασχόλησης, όπως και οι δείκτες ανεργίας, παρουσιάζουν ελαφρά βελτίωση, αν και τα διαρθρωτικά προβλήματα του χαμηλού ποσοστού απασχόλησης και της υψηλής ανεργίας των νέων παραμένουν. Οι παρεμβάσεις μέσω των πολιτικών απασχόλησης έχουν πολύ περιορισμένη ισχύ σε σύγκριση με τους μέσους όρους της ΕΕ. Και επίσης βασικά μεγέθη που θα επέτρεπαν να αξιολογηθούν οι πολιτικές, οι οποίες περιλαμβάνονται στο ΕΠΜ 2005-2008, δεν είναι διαθέσιμα.

Ειδικότερα, η συνολική ανεργία μειώθηκε, αλλά τα ποσοστά ανεργίας των νέων και των γυναικών παραμένουν υψηλά. Η επιδιωκόμενη αύξηση του ποσοστού απασχόλησης ως το 70% του πληθυσμού εργάσιμης ηλικίας, σύμφωνα με τους στόχους της Λισαβόνας, αντιμετωπίζει εμπόδια. Το συνολικό ποσοστό απασχόλησης αυξήθηκε ελαφρά το 2007 στο 61,4%, με παράλληλη μικρή αύξηση των ποσοστών για τους άνδρες και τις γυναίκες, αλλά μειώθηκε το ποσοστό απασχόλησης για τις μεγαλύτερες ηλικίες τόσο των ανδρών όσο και των γυναικών. Το συνολικό ποσοστό ανεργίας μειώθηκε στο 8,3% το 2007, αλλά το ποσοστό ανεργίας των νέων 15 ως 24 ετών παραμένει πολύ υψηλό στο 22%, ιδιαίτερα δε το αντίστοιχο ποσοστό των γυναικών, στο 32%.

Το πολύ χαμηλό επίπεδο των δαπανών για τις πολιτικές απασχόλησης, παραμένει ένα σοβαρό ζήτημα, την ίδια στιγμή που αναμένεται η υλοποίηση πολιτικών ικανών

να επηρεάσουν τη διάρθρωση της απασχόλησης. Οι δαπάνες για τις ενεργητικές πολιτικές απασχόλησης ήταν το 2005 (τελευταία στοιχεία της Eurostat) στο 0,06% του ΑΕΠ, ένα ποσοστό εννέα φορές χαμηλότερο από τον μέσο όρο της ΕΕ των 27 (0,51%). Οι παθητικές πολιτικές απασχόλησης ήταν στο 0,44% του ΑΕΠ, ένα ποσοστό τρεις φορές χαμηλότερο από τον μέσο όρο των 27 (1,2%). Θετικό είναι βέβαια το γεγονός ότι ο δείκτης των σοβαρών ατυχημάτων στην εργασία έχει μειωθεί αισθητά στο 55% το 2005, σε σύγκριση με 66% τον προηγούμενο χρόνο.

Το ιδιαίτερα χαμηλό επίπεδο των δαπανών για τις πολιτικές απασχόλησης συνδυάζεται με την απουσία συστηματικής αξιολόγησης των επιπτώσεων που έχουν αυτές οι πολιτικές, ώστε να καταστεί πολύ δύσκολη η βελτίωσή τους με την αύξηση των αναγκαίων δαπανών και με την βελτίωση της αποτελεσματικότητάς τους

Το ζήτημα επίσης της «ευελιξίας με ασφάλεια» δεν έχει βρει τη δέουσα απάντηση, καθώς η αδήλωτη εργασία εξακολουθεί να αποτελεί μια εκτεταμένη κατάσταση στην αγορά εργασίας. Το πρόβλημα αυτό σε συνδυασμό με τον περιορισμένο αντίκτυπο που έχουν για το εργατικό δυναμικό οι πολιτικές απασχόλησης και ειδικότερα οι θεσμοί υποστήριξης της σύζευξης προσφοράς και ζήτησης στην αγορά εργασίας, έχει σαν αποτέλεσμα ένα τμήμα της αγοράς εργασίας να λειτουργεί εκτός του υπάρχοντος θεσμικού πλαισίου και σε μεγάλο βαθμό όχι σύμφωνα με την εργατική και ασφαλιστική νομοθεσία.

Από την άλλη πλευρά, και αναφορικά με τον τομέα της εκπαίδευσης-κατάρτισης, η πρόθεση του ΕΠΜ να ολοκληρώσει τη σύνδεση της εκπαίδευσης και κατάρτισης με την αγορά εργασίας και την πιστοποίηση των εκπαιδευτικών διαδικασιών, δεν έχει αποτιμηθεί ποσοτικά. Όλες οι εκδοχές των

Πίνακας 9.1.Β.: Απασχόληση- Κατάρτιση –Εκπαίδευση

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Ποσοστό απασχόλησης	56,5	56,3	57,5	58,7	59,4	60,1	61	61,4
Ποσοστό απασχόλησης γυναικών % εργαζομένων 15-64 ετών στο σύνολο του πληθυσμού της ίδιας ηλικιακής ομάδας	41,7	41,5	42,9	44,3	45,2	46,1	47,4	47,9
Ποσοστό απασχόλησης ανδρών% εργαζομένων ανδρών 15-64 ετών στο σύνολο του ανδρικού πληθυσμού της ίδιας ηλικιακής ομάδας	71,5	71,4	72,2	73,4	73,7	74,2	74,6	74,9
Ποσοστό μακροχρόνια ανέργων % του συνολικού ενεργού πληθυσμού	6,1	5,5	5,3	5,3	5,6	5,1	4,8	4,1
Ποσοστό ανεργίας* % εργατικού δυναμικού	11,4	10,8	10,3	9,7	10,5	9,9	8,9	8,3
Δαπάνες για ενεργητικές πολιτικές απασχόλησης % του ΑΕΠ**	0,27	0,28	0,19	0,11	0,17	0,06		

Πηγή: ΕΣΥΕ

πολιτικών για την εκπαίδευση και κατάρτιση που έχουν συζητηθεί σε σχέση με τη στρατηγική της Λισαβόνας, θέτουν ταυτοχρόνως τα ζητήματα της ποιότητας των προσφερόμενων γνώσεων μέσω των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης και της αποτελεσματικότητας των διαδικασιών σύζευξης της προσφοράς και της ζήτησης επαγγελματιών, ειδικοτήτων και δεξιοτήτων. Το σύνολο όμως των θεσμών που παρεμβαίνουν στην αγορά εργασίας συνεχίζουν να παρουσιάζουν προβλήματα εσωτερικής λειτουργίας, ενώ η δυνατότητά τους να επηρεάσουν την απασχόληση και τις συνθήκες απασχόλησης παραμένει περιορισμένη.

Οι συγκρίσεις με τις υπόλοιπες χώρες

της Ευρωπαϊκής Ένωσης αναδεικνύουν τα χαμηλά επίσης επίπεδα δαπανών για τη διαβίου μάθηση, όπως και για τη συνεχιζόμενη κατάρτιση.

Από πλευράς στατιστικών στοιχείων το ποσοστό των ατόμων ηλικίας 15-65 ετών που συμμετέχουν στο εκπαιδευτικό σύστημα είναι πολύ χαμηλό στην Ελλάδα, αν και έχει αυξηθεί από 1,8% το 2004 σε 2,1% το 2007. Ο ευρωπαϊκός μέσος όρος είναι για την ΕΕ των 27, 9,7% το 2007 και 11,3% για την ΕΕ των 15.

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ Ο.Κ.Ε.

Χρήστος Πολυζωγόπουλος

Στην Ολομέλεια της 21ης Ιουλίου 2008 παρέστησαν τα κάτωθι Μέλη
της Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής

ΠΡΟΕΔΡΟΣ

Πολυζωγόπουλος Χρήστος

ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΙ

Παπαντωνίου Κωνσταντίνος
Α.Δ.Ε.Δ.Υ.

Στεφάνου Ιωάννης
Εκπρόσωπος ΣΕΒ

Α΄ ΟΜΑΔΑ

Δεληγιάννης Φωκίων
Εκπρόσωπος ΣΕΒ

Αντζινάς Νικόλαος
Εκπρόσωπος Γ.Σ.Ε.Β.Ε.Ε.

Λέντζος Δημήτριος
Β' Αντιπρόεδρος Γ.Σ.Ε.Β.Ε.Ε.

Ντουντούμης Γεώργιος
Εκπρόσωπος Γ.Σ.Ε.Β.Ε.Ε.
σε αναπλήρωση του
Ασημακόπουλου Δημητρίου
Προέδρου Δ.Σ. Γ.Σ.Ε.Β.Ε.Ε.

Σκορίνης Νικόλαος
Γενικός Γραμματέας Δ.Σ. Γ.Σ.Ε.Β.Ε.Ε.

Ψαρουδάκης Εμμανουήλ
Μέλος Δ.Σ. Ε.Σ.Ε.Ε.
σε αναπλήρωση του
Αρμενάκη Δημητρίου
Προέδρου Δ.Σ. Ε.Σ.Ε.Ε.

Κεφάλας Χαράλαμπος
Εκπρόσωπος Ε.Σ.Ε.Ε.

Χαντζαρίδης Κωνσταντίνος
Γενικός Γραμματέας Ε.Σ.Ε.Ε.

Τσατήρης Γεώργιος
Ένωση Ελληνικών Τραπεζών

Αλέπης Μιχάλης
Αντιπρόεδρος Δ.Σ. Σ.Α.Τ.Ε.

Β΄ ΟΜΑΔΑ

Βουλγαράκης Δημήτριος
Γ.Σ.Ε.Ε.

Κολεβέντης Φώτης
Γ.Σ.Ε.Ε.
σε αναπλήρωση του
Πουπάκη Κώστα
Γ.Σ.Ε.Ε.

Αρβανιτοζήσης Δημήτριος
Γ.Σ.Ε.Ε.
σε αναπλήρωση του
Κουτσιμπογιώργου Γεωργίου
Γ.Σ.Ε.Ε.

Λαναρά Ζωή
Γ.Σ.Ε.Ε.

Λιονάκης Μανούσος
Γ.Σ.Ε.Ε.

Πεπόνης Εμμανουήλ
Γ.Σ.Ε.Ε.

Πολίτης Δημήτρης
Γ.Σ.Ε.Ε.

Ταυρής Φίλιππος
Γ.Σ.Ε.Ε.

Τούσης Αθανάσιος
Γ.Σ.Ε.Ε.

Ηλιόπουλος Ηλίας
Α.Δ.Ε.Δ.Υ.

Ξενάκης Βασίλειος
Α.Δ.Ε.Δ.Υ.

Γ΄ ΟΜΑΔΑ

Καφύρας Χαράλαμπος
Μέλος Γ.Σ. ΠΑ.Σ.Ε.ΓΕ.Σ.
σε αναπλήρωση του
Καραμίχα Τζανέτου
Προέδρου Δ.Σ. ΠΑ.Σ.Ε.ΓΕ.Σ.

Γωνιωτάκης Γεώργιος
Πρόεδρος Δ.Σ. ΓΕ.Σ.Α.Σ.Ε.

Γκίνης Σοφοκλής
Γενικός Γραμματέας ΓΕ.Σ.Α.Σ.Ε.
σε αναπλήρωση του
Κουκουλάκη Ζαχαρία
Μέλους Δ.Σ. ΓΕ.Σ.Α.Σ.Ε.

Σωτηρακόπουλος Βασίλειος
Μέλος Δ.Σ. Π.Ι.Σ.

Οικονομίδης Δημήτριος
Εκπρόσωπος Ο.Ε.Ε.
σε αναπλήρωση του
Γιαννόπουλου Παρασκευά
Αντιπροέδρου Ο.Ε.Ε.

Τσεμπερλίδης Νικόλαος
Πρόεδρος Δ.Σ. ΚΕ.Π.ΚΑ.

Γαζή Γιώτα
Μέλος Δ.Σ. Κ.Ε.Δ.Κ.Ε.

Γιαννακόπουλος Βασίλειος
Εκπρόσωπος Κ.Ε.Δ.Κ.Ε.

Σωτηρίου Ιωάννης
Εκπρόσωπος Κ.Ε.Δ.Κ.Ε.

ΓΕΝΙΚΟΣ ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ

Παπανίκος Γρηγόριος

ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΣΙΩΝ & ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ ΤΗΣ Ο.Κ.Ε.

Για κάθε πληροφορία σχετικά με το έργο και τη λειτουργία της Ο.Κ.Ε. είναι στη διάθεσή σας το Τμήμα Δημοσίων & Διεθνών Σχέσεων της Επιτροπής, υπό τη διεύθυνση της Δρος Μάρθας Θεοδώρου.

Τηλ.: 210 9249510-2, Fax: 210 9249514, e-mail: ipr@oke-esc.eu